

TARTU ÜLIKOOL

Sotsiaalteaduste valdkond

Johan Skytte poliitikauuringute instituut

Kaarel Keskra

**ORIENTALISTLIKUD TUNNUSED HIINA SUHTES: EESTI AMETNIKE
INTERVJUUDE NÄITEL**

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Urmas Hõbepappel, MA

Tartu 2021

Lühikokkuvõte

Orientalism ja teisestamine on nähtused, mis ümbritsevad meid igapäevaselt nii, et me ei pruugi seda ise tähele panna. Orientalism võib esineda meedias, avalikes sõnavõttudes, kultuuris ja teistes valdkondades. Tihtipeale orientalismile omaselt esineb see läbi lihtsate narratiivide või stereotüüpidele, millele „teine“ (*“Other”*) peab vastama. Kuigi ajakirjandusest ja avalikest sõnavõttudest on võimalik uurida, millised orientalistlikud tunnused seal esinevad, puudub teadmine, millised hoiakud esinevad ametnike seas, kelle tegevused reguleerivad meie igapäevast elu.

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärk oli läbi intervjuude uurida milliseid klassikalisi ja tänapäevaseid orientalistlike tunnuseid esineb Eesti ametnikkonna seas Hiina kohta. Klassikaliste orientalistlike tunnuste leidmiseks on appi võetud Edward Saidi „Orientalism“. Tunnuste otsimiseks viidi läbi viis poolstruktureeritud intervjuud erinevate ametnikega ning analüüsiti nende vastuseid.

Töös nähti selgelt „meie“ ja „nende“ eristamist ning „strateegilise“ stereotüübi loomist Hiina suhtes. Intervjuude käigus ei ilmnunud konkreetseid märke üleolekust Hiina suhtes, vaid vastupidiselt oli märgata seda, et Hiinat peetakse tõsiseltvõetavaks „teiseks“, millel on suur mõju rahvusvahelisel areenil. Intervjuude käigus ei ilmnunud märke sellest, et Hiina kultuuri üritatakse lihtsustada ja tõdeti, et kultuurilise erinevuse tõttu ei pruugi intervjuueeritavad ise mõista Hiinat. Töös aga leidsid kinnitust tänapäevased orientalistlikud tunnused, milleks on „tsivilisatsioonide kokkupõrke“ narratiiv ja ohu tajumine „teises“.

Sisukord

Lühikokkuvõte	2
Sissejuhatus.....	4
1. Teoreetiline raamistik	6
1.1 Teisestamine.....	6
1.2 Orientalism	8
2. Varasemad uuringud ja orientalisti tunnused tänapäeval.....	12
3. Metoodika	16
3.1 Meetodi valik ja valimi koostamine.....	16
3.2 Andmete kogumine ja analüüsimine.....	18
4. Analüüs ja tulemused.....	20
4.1 Orientalistlikud tunnused Eesti ametnike seas.....	20
4.1.1 Hiina kui „nemad“	21
4.1.2 „Strateegilised“ hiinlased.....	25
4.1.3 „Peen“ teisestamine ja tänapäevased orientalistlikud tunnused.....	28
4.2 Hoiakuid mõjutavad faktorid	30
4.2.1 Liitlaste roll Eesti ametnike mõjutamisel	31
4.2.2 Meedia roll ametnike hoiakute formuleerumisel.	32
Kokkuvõte.....	35
Lisa 1: Intervjuu kava	37
Kasutatud materjalid	38

Sissejuhatus

Aasia ja täpsemalt Hiina roll maailmas on drastiliselt suurenenud. Sellest annavad aimu arengud Hiina majanduses, sõjaväes ja üldine diplomaatiline aktiivsus. See on aga omakorda suurendanud Hiina kohalolu meie igapäevases infoväljas ja Eestis on Hiina küsimused ning avalik debatt üha aktiivsemaks ja relevantsemaks muutunud. Kõige selgemat ilmingut selle kohta näitavad 2019. aastal Postimehes ilmunud kolm artiklit Hiina kohta kui ka viimaste aastate julgeolekuasutuste aastaraamatud, kus on välja toodud Hiina suurenev huvi meie vastu (Roonemaa et al 2019; Välisluureamet 2021). Hiina tõusuga on aga maailmas üha enam pead hakanud tõstma ka negatiivne ja stereotüüpne kuvand Hiinast. Parim näide siinkohal oleks Ameerika Ühendriikide endise presidendi Donald Trumpi väited koroonaviirusest, mida ta kutsus „Hiina viiruseks“ või „Kung Flu“-ks, mis selgelt näitab negatiivset hoiakut Hiina suhtes (BBC, 2020). Säärane mõtteviis ja negatiivsete tunnuste väljatoomine on iseloomulik just orientalistlikule mõtteviisile, mida käesolev töö uurib.

Orientalistlik mõtteviis pole aga midagi uut ja see on eksisteerinud aastasadu, kuid kõige süstemaatilisemalt on seda uurinud Edward Said (1978) oma teoses „Orientalism“, kust on võetud viis käesolevas töös uuritavat tunnust (Staszak 2008). Selleks, et saada paremini aru orientalistist, tuleb esmalt anda käesoleva töö lugejale taustaks teistestamise (inglise keeles: *othering*) teooria, millele orientalism toetub. Teistestamise teooria lähtekohad on „meie“ ja „nende“ eristamine ja „teise“ marginaliseerimine läbi negatiivsete ja ebaatraktiivsete tunnuste väljatoomise (Ashcroft et al 2013, 188; Spivak 2016; Jensen 2011; Staszak 2008; Udash 2019; Dozono 2020). Sarnased lähtekohad on omistatavad Edward Saidi (1978) poolt välja toodud orientalistlikule mõtteviisile: geograafiliselt kauge „teine“ on tihtipeale tagurlik, marginaalne ja negatiivsete stereotüüpidega ära raamistatud sotsiaalne konstruktsioon.

Selleks, et orientalistlike tunnuseid paremini uurida, on käesoleva töö autor uurinud täpsemalt, mida Edward Said on orientalistlike tunnuste all silmas pidanud enda monograafias „Orientalism“. Käesoleva töö raames on välja toodud viis klassikalist tunnust, mille järgi saab defineerida orientalistliku mõtteviisi. Nendeks on: 1) Selge eristamine „meie“ ja „nende“ vahel; 2) „teise“ kirjeldamine läbi negatiivsete stereotüüpide, mis näitavad teist kui nõrgemat ja alamat osapoolt; 3) „meie“ nägemine kui igas mõttes paremat osapoolt, mille kõrval Hiina marginaliseerub; 4) „teise“ kultuuri nähakse stereotüüpsena ja ei mõisteta „teise“ mitmekülgust; 5) üleolev suhtumine „teise“ suhtes. Selle juurde täiendavaks osaks on välja toodud orientalistlike tunnuste uurimine tänapäeval ja tänapäevasele orientalistlikule

mõtteviisile omastatavad tunnused. Käesoleva töö autor leidis tänapäevaste orientalistlike uuringute (Siu & Chun 2020, 426-427; Samiei 2010, 1152; Siu & Chun 2020, 428; Kerboua 2016, 25; Tuastad 2003, 593-594) uurimise käigus kaks tunnust: 1) „tsivilisatsioonide kokkupõrke“ narratiiv; 2) „teist“ ei peeta enam nõrgaks ja „teine“ võib valmistada ohutunnet. Käesoleva töö uurib, milliseid eelnevalt nimetatud tunnuseid esineb Eesti ametnike seas.

Varasemate uuringute lugemise käigus selgus, et enamus uuringuid oli üles ehitatud meedia ja avalike sõnavõttude analüüsile, mis näitasid seda, et orientalistlikud tunnused esinevad üldjuhul meedias või avalikes sõnavõttudes (Metzgar & Su 2016; Hartig 2018; Bui 2019; Hassan 2017; Samiei 2010; Xin Liu 2019). Siiski jäi aga mitme autori tööst (Siu & Chun 2020; Metzgar & Su 2016) kõlama mõte, et varasemaid uuringuid ametnike hoiakute kohta pole tehtud. Kuna riigiametnikud mõjutavad meie elu igapäevaselt ja nende tegevustel on kaugeleulatuv mõju, otsustas käesoleva töö autor uurida ja analüüsida Eesti riigiametnike seas esinevaid orientalistlike tunnuseid läbi poolstruktureeritud intervjuude.

Töös on analüüsitud viite erinevat intervjuud, mille käesoleva töö autor tegi Eesti ametnikega erinevatest organisatsioonidest. Intervjuud olid poolstruktureeritud ja anonüümsed ning kestsid ligikaudu 45 minutit. Poolstruktureeritud intervjuude plussiks saab pidada seda, et sellega on võimalik uurida täpsemalt ja rohkem süvitsi intervjuueeritavate mõtteid. Küll aga probleemiks – ja käesoleva töö suurimaks miinuseks – saab pidada seda, et eelnevalt mainitud analüüsimeetod ei võimalda analüüsida suurtes kogustes andmeid. Kuna intervjuusid tehti ainult viie inimesega, ei ole käesolevas töös leitud orientalistlikud tunnused kindlasti esinduslikud terve Eesti ametnikkonna kohta, vaid esindavad intervjuueeritavate enda vaateid. Antud tööd saab pidada esimeseks orientalistlike tunnuste kaardistavaks tööks Eesti ametnike seas.

Käesolev bakalaureusetöö on jaotatud sellest lähtuvalt neljaks osaks. Esimeses osas antakse ülevaade teoreetilisest raamistikust, ehk teisestamisest ja orientalismist. Teises osas on käesoleva töö autor välja toonud erinevad uuringud, kuidas orientalisti on varasemalt uuritud ja milliseid tunnuseid on tänapäeval täheldatud. Kolmanda peatükina on välja toodud metoodika kirjeldus. Neljanda osana on välja toodud analüüs ja tulemused – millised orientalistlikud tunnused esinesid ja millised faktorid tulemusi mõjutasid.

1. Teoreetiline raamistik

Töö keskseks raamistikuks on valitud orientalistlik teooria, mis tihedalt seotud *Othering* (eesti keeles: teisestamine) teooriaga. Kuigi Said (1978) ei too seda enda raamatus välja, et orientalism laenab teisestamiselt mitmeid mõtteid, on seda märgata sarnaste sotsiaalsete konstruktsioonide loomisel („teine“ ja „meie“ jne) (Ashcroft *et al* 2013, 186). Käesoleva töö eesmärk on uurida orientalistlike hoiakuid Hiina suhtes, mistõttu on ka orientalistlik teooria kasutusele võetud. Siiski aga orientalistliku teooria lahtimõtestamisest ainuüksi ei piisa ja seetõttu on ka kasutusele võetud teisestamise teooria. Peatükk on jagunenud kaheks osaks: esimeseks on teisestamise teooria, mis annab lugejale üldise ülevaate, mis on antud teooria kesksed mõisted ja lähtepunktid ning aitab lähemalt mõista orientalisti põhiteese. Teisena on välja toodud orientalisti teooria: mis on orientalism ja mis on selle teooria kesksed punktid ja kuidas seda on võimalik uurida. Antud töö keskseks teoreetiliseks raamistikuks on viimane peatükk: orientalism. Kokkuvõtlikult võib öelda, et teoreetilises raamistikus on esmalt kirjeldatud üldist nähtust (teisestamise teooria), mis annab lugejale konteksti, millele töös rakendatav teoreetiline raamistik toetub (orientalistlik teooria).

1.1 Teisestamine

Othering ehk teisestamine on teooria, mis võtab vaatluse alla selle, kuidas üks grupp marginaliseerib teist gruppi läbi psühholoogiliste või sotsiaalsete viiside (Ashcroft *et al* 2013, 188; Spivak 2016; Jensen 2011, 65). Lisaks sellele vaatleb see seda, kuidas teist gruppi konstrueeritaks – ehk kuidas „teist“ igapäevases kõnes defineeritakse või milliseid omadusi talle omistatakse (Ashcroft *et al* 2013, 188). Jean-Francois Staszak (2008, 1) on välja toonud, et teisestamine ongi protsess, kus domineeriv „meie“ toob välja negatiivse omaduse „teise“ puhul, mis eristab „meid“ „nendest“. Esmalt tasuks aga defineerida täpsemalt, keda on silmas peetud „meiena“ ja keda „teisena“ (*other*-ina, ingl. keeles).

„Teine“ (ingl. k. „Other“) on kontseptsioon, mis aitab meil vahet teha „meil“ ja „neil“ (Ashcroft *et al* 2013, 186-190; Thomas-Olalde & Velho 2011, 28-29). Staszak (2008, 1) on selle defineerinud nii, et „teine“ on liige domineeritavast grupist, keda tajutakse negatiivselt oma erisuse tõttu ja seetõttu langeb diskrimineerimise ohvriks. Ühtlasi võib „teist“ defineerida vastandina „minale“ (Ashcroft *et al* 2013, 186-187; Jensen 2011, 65). Ehk teisisõnu – eksisteerib selge konstrueeritud vahe „meie“ ja „teise“ vahel. Kuigi „teist“ võib defineerida iga kriteeriumi alusel, on määravaks siiski see, et „nemad“ erinevad „meist“ piisavalt palju, et

hakata eristama „meid“ ja „neid“ (Krumer-Nevo & Sidi 2012, 300; Staszak 2008, 2). Säärase binaarse erisuse tegemise põhjuseks on see, et see aitab meil mõista seda, mis on normaalne ja mis on erinev. Ühtlasi aitab dihhotoomiate tegemine täpsustada meie enda maailma pilti, ehk kes oleme „meie“, mis on „normaalne“ ja kes on „nemad“ ning mis ei ole normaalne, või mis me ei taha olla (Ashcroft *et al* 2013, 186-190).

Jonathan Mercer (1995, 242) on välja toonud, et „meie“ soovime olla tihtipeale erinevad ja paremad kui „nemad“, mis toob kaasa selle, et „omasid“ tajutakse paremini ja eelistatakse rohkem kui „teisi“. Siinkohal tuleb täpsustada, et on olemas teatavad negatiivsed hoiakud „teiste“ suhtes, sest „teistel“ puudub mingi omadus, mis on „meil“, suurendades sellega ka selgelt negatiivseid hoiakuid „teiste“ suhtes (Brons 2015, 70). Samuti on „teistesse“ negatiivne suhtumine ja üleolek tihtipeale kaudne (Brons 2015, 70).

Sarnaselt on teisestamist kirjeldanud ka Gayatri Chakravorty Spivak (2016). Spivak (2016) on teisestamise jaoks kasutanud väljendit „episteemiline vägivald“. Episteemiline vägivald on viis, kuidas läbi avaliku diskursuse marginaliseeritakse vähemusi (Spivak 2016, 76-77). Marginaliseerimise käigus defineerib Euroopa või Lääne kultuuri subjekt ennast kui normi kandjat ja universaalsuse standardit ja teist kui halvemat osapoolt, mis ei vasta normile ja standardile (Spivak 2016, 76-77; Udah 2019, 4; Dozono 2020, 4). Spivak on täiendanud seda sellega, et tihtipeale pole teisel osapoolel võimalust osa võtta sellest, mis moodi teda defineeritakse (Spivak 2016; Udah 2019, 4; Dozono 2020).

Lajos Brons (2015) toob aga välja erinevat tüüpi „teisestamisi“. Brons (2015, 70-71) on välja toonud, et on olemas „toores teisestamine“ ja „peen teisestamine“. Viimase puhul on just tähtis see, et „teist“ ei tajuta otseselt kui alama osapoolena, vaid läbi väärtuste, mis defineerivad „meie“ ja mis eristab „meid“ „neist“. Samuti mainib ta (Brons 2015, 71), et „peenes teisestamises“ on erinevuste tajumine pigem neutraalne ja otsest halvustamist erinevuse tõttu ei toimu, kuid on selgelt märgata seda, et „teist“ peetakse halvemaks (Udah 2019, 4). Näiteks toob Brons (2015, 70-71) välja vestluse religioosse tuttavaga. Kui religioosne tuttav saab teada, et Brons ei ole usklik, siis on märgata teatavat hukkamõistu tuttava poolt. Brons (2015, 71) toob aga välja, et kuigi tuttav ei öelnud talle midagi, on märgata seda, et tuttava jaoks omistas Brons aga „teise“ sildi. Siit saab aga järeldada seda, et teisestamine võib toimuda märkamatuks ja varjatul kujul, kus suuremat rolli mängivad pigem osapoolte kogemused, teadmised ja isiklikud hoiakud. Samuti võib teisestaja suhtuda pealtnäha neutraalselt „teise“ osas, kuid siiski omab teatavat eelarvamust selle osas, et „meie“ veendumus on õige ja „teise“ veendumus on

vale – siiski aga tasub siinkohal välja tuua, et seda tihtipeale ei näidata selgelt välja ja teisestaja ei pruugi sellest ise teadlik olla (Brons 2015).

Erinevatest teisestamistest on oma artiklis pikemalt rääkinud Jean-Francois Staszak (2008). Ta on välja toonud, et teisestamine on kestnud juba tuhandeid aastaid ning mida oli märgata vanade kreeklaste puhul, kes eristasid „teist“ keele ja kultuuri kaudu – barbaarlased ja kreeklased (Staszak 2008, 3). Staszaki (2008, 3-5) on välja toonud, et eristamine võib toimuda läbi Ida-Lääne dihhotoomia, kus Läänt eristab just selle eriline enda poolt konstrueeritud positiivne identiteet ja Ida negatiivne identiteet. Samas aga väidab ta, et teisestamine ei toimu ainult „Läänes“, vaid seda on näha ka „Idas“. Defineerimise aluseks on olnud religioon, keel, poliitilised veendumused (Staszaki 2008, 3-4). Siinkohal tasub aga mainida, et teisestamist on kõige süstemaatilisemalt uuritud „Läänes“ (Staszaki 2008).

1.2 Orientalism

Teisestamise üks vorm on Edward Saidi (1978) poolt välja pakutud orientalism. Orientalismi muudab erinevaks väga selge geograafiline jaotus „nende“ ja „meie“ vahel (Stazak 2008, 4-5, Said 1978). Orientalistliku mõtteviisi defineerimiseks on antud peatükk suurel määral kasutanud Edward Saidi 1978. aastal kirjutatud raamatut „Orientalism“. Peatükk annab ülevaate, mida näeb Edward Said orientalismina, mis iseloomustab orientalistliku mõtteviisi ja kuidas seda tuvastada. Samuti peab üle kordama, et orientalism on üks osa teisestamisest.

Orient kui ladina keelest tulnud sõna „Idamaad“, on oksidendi ehk „Läänemaade“ vastand, mis orientalistlikus teoorias keskne „meie“ ja „nemad“ võrdluskohas – siinkohal peab aga tõdema, et „Lääne“ all on Saidi teoses tihtipeale mõeldud just Euroopat, mitte spetsiifilisi riike ja Ida all on ta küll peamiselt pidanud silmas Lähis-Ida, kuid ta ei välista Kaug-Aasiat (Said 1978; Ventura 2017, 284; Halliday 1993, 149). Orientalism on teisisõnu sõna, mis koondab teooriat ja kogemust Idamaade rahvastega (Said 1978, 6). Kuna Said (1978) on selgelt välja toonud teisestamise teooriast tuttava „meie-nemad“ võrdluse, siis järeldub siinkohal esimene orientalismi tunnus: *Toimub selge eristamine „meie“ ja „nende“ vahel.*

Said (1978, 3) on välja toonud lühidalt orientalismi alguse, milleks ta peab 18ndat sajandit, kus Läänemaailm hakkas orientalismini nägema kui meetodit enda võimu kehtestamiseks ja ümberkujundamiseks Idas – ühtlasi aeg, millal Euroopa riigid hakkasid Idamaades kolooniaid asutama ja seal oma võimu kehtestama (Ventura 2017, 284; Rath 2004, 344-345). Samuti

iseloomustab orientalisti just see, et igasuguse uue ja tundmatu vastu rakendatakse väga konservatiivseid ja kaitsvaid meetodeid ning tihtipeale kujutatakse seda „teist“ poolt just kurjana ning barbaarsena (Said 1978, 59). Illustreeriva näitena võib siinkohal tuua Birte Heidemanni (2012) näite Hollywoodi filmikultuurist peale 9. septembri rünnakuid, kus tihtipeale Lähis-Idast tulevaid inimesi kujutatakse terroristidena – mis ühest küljest kinnistab seda hoiakut veelgi ja teisest küljest näitab orienti kui selgelt negatiivse kuvandiga „teist“ (Rath 2004).

Orientalismi tuvastamiseks kasutab Said Foucault'i teoreetilist raamistikku. Oma teoses „Orientalism“ väidab ta, et orientalism ise pole vaba jututeema, vaid on viis, kuidas inimesed enesele teadvustamata räägivad Idast, tuues esile Lääne dominantsuse ja oriendi nõrkuse „Lääne“ ees läbi stereotüüpide, millele orient peab vastama – mis on üks keskseid lähtekohti orientalismlis ja teisestamises (Said 1978, 3; Heidemann 2012; Ventura 2017, 283; Rath 2004, 344). Siinkohal saab välja tuua teise tunnuse: „Teist“ kirjeldatakse läbi teatavate negatiivsete stereotüüpide, mis näitab Hiinat kui nõrgemat ja alamat osapoolt ning seetõttu näitab Läänt kui domineerivat osapoolt.

Said (1978, 3) on väitnud, et Euroopa kultuuri levimine on tõusnud esile just Idakultuurile vastandudes. Stereotüüpsed raamistikud on need, mis aitavad mõista orientalistlikku mõtteviisi ja kuhu orient paigutub (Said 1978, 41). Kuigi liigitamine pole midagi uut – maailma mõtestamiseks on vaja luua kategooriaid – siis orientalisti tunnuseks on see, et „Läänemaade“ domineerimist „Idamaade“ („teise“) üle võetakse tihtipeale enesestmõistetavaks ja justkui teaduslikult põhjendatud faktina (Said 1978, 46).

Samuti mis eristab orientalistlikku mõtteviisi on see, et orient on tihtipeale ajas püsiv ja ühesugune, mis Saidi (1978) sõnul tagab selle, et Euroopa kultuur jääb domineerima Idamaade üle. Seetõttu on ka Saidi sõnul tihtipeale kujutletud orienti negatiivselt läbi erinevate negatiivse konnotatsiooniga omadussõnade. Negatiivsete tähenduste omistamine peakski jätma Lääneriigid dominantseks osapoolaks (Said 1978). Siinkohal saab välja tuua kolmanda tunnuse: Läänt näha kui domineerivat osapoolt, millele Hiina ei valmista ohtu ja keda ei nähta tõsiseltvõetava konkurendina.

Saidi sõnul orientalistliku mõtteviisi põhjuseks on see, et „teist“ osapoolt ei üritata mõista nende enda kogemuse, kultuuri jms järgi, vaid lihtsamaks ja kergemaks mõistmiseks üritatakse Ida ümber kohandada Euroopale mõistetavasse vormi, mis ühtib meie kultuuri, kogemuste ja vaadetega, tehes läbi selle suuri üldistusi (Ventura 2017, 284). Said (1978, 73) on jõudnud

sarnasele järeldusele, väites, et orientalism on viis kuidas inimesed üritavad süstematiseeritult orienti endale lahti mõtestada ja kaardistada neid, kuid selle käigus suuremat antropoloogilist uurimust teostamata ja „teise“ kultuuriga süvitsi tutvumata (Samei 2010, 1150). Näitena võib siinkohal tuua Saidi enda näite, kus Islami mõistmiseks on Mohammedit tõlgendatud kui Jeesuse analoogi (Said 1978, 60). Tihtipeale pole orientalistlik mõtteviis ajas suuresti muutuv, vaid otsib põhjendusi varasemate kogemuste kinnitamiseks (Said 1978, 70). Siinkohal saab välja tuua neljanda tunnuse: „Teise“ kultuuri nähakse stereotüüpsena ja ei mõisteta „teise“ mitmekülgsust.

Said on oma uurimuses jõudnud suuresti sarnastele seisukohtadele, mida on varasemalt teisestamise teoreetilises osa mainitud. Nimelt on ta kasutanud oma teoses Antonio Gramsci kultuurilise hegemoonia teooriat. Ta väidab, et just soov saavutada kultuuriline hegemoonia on loonud ka meie teadvusesse niinimetatud „Euroopa“ („meie“) – mis koondab endast kõiki „eurooplasi“ teiste „mitte-eurooplaste“ vastu (Said 1978, 7). Suur osa Euroopa kultuurist ja identiteedist ongi just see uhkus olla eurooplane, mis kinnistab ka seda hoiakut, et Euroopa kultuur on dominantsem võrreldes teiste kultuuridega. Eurooplase identiteeti kinnistas veelgi enam peale hilist renessansi see kui tehti olulisi avastusi teaduses ja oldi edukad sõjaretkedel. Ühtlasi aitasid vallutused ja koloniseerimine mõtestada ja defineerida orienti täpselt nii nagu seda oli vaja, et tekiks kultuuriline hegemoonia „teise“ üle, ilma, et „teine“ saaks selles definitsioonis ja mõtestamises kaasa rääkida (Said 1978, 7). Siit joonistub välja viies tunnus: *On märgata selget üleolekut Hiina suhtes.*

Orientalistliku teooriat on aga kritiseeritud mitmetel kordadel. Üheks peamiseks argumendiks Saidi „Orientalismi“ vastu on see, et orientalistliku mõttemalli rakendamine, - „teise“ osapoole kontrolli alla allutamine läbi stereotüüpide - leiab Saidi sõnul aset ainult Lääne rakenduses ning ei võta arvesse seda, et ka teoorias kesksel kohal olev „teine“ teeb seda samamoodi (Mart *et al* 2010, 371; Staszaki 2008). Samuti on Çađrý Tuđrul Mart *et al* (2010, 371) välja toonud, et oma raamatus on Said liigselt keskendunud Islami ja Araabia riikide kirjeldamisele, jättes samal ajal tähelepanuta Jaapani, Hiina ja Kagu-Aasia. Peab tõdema, et teooria kõige nõrgem lüli on tõenäoliselt just see, et teooria ülesehitamise näiteid on peamiselt toodud Lähis-Idast, kuid mitte Kaug-Idast (Said 1978; Halliday 1993, 151). Teisalt saab siinkohal kriitikaks välja tuua Saidi ühepoolse probleemi nägemuse – see tähendab, et „Lääs“ on oma koloniseerimise käigus ainult mõju avaldanud teistele, kuid samal ajal jättes tähelepanuta asjaolu, et mõju avaldamine toimus kahepoolselt ning „Idas“ oli ka enda faktoreid, mis mängisid rolli (Mart *et al* 2010, 371; Halliday 1993, 150). Fred Halliday (1993, 152-153) täiendab kriitikat ka veel sellega, et

orientalism on langenud ise orientalismis lõksu – see tähendab seda, et orientalism on ajas püsiv või väga vähe muutuv nähtus – ehk Said ei arvesta sellega, et kultuur ja keel on ise ajas muutuvad.

Halliday (1993, 158) on välja toonud, et Saidi loodud orient pole aga midagi erilist. Ta täpsustab, et Said on loonud orienti seetõttu, et see on langenud pideva diskrimineerimise alla, kuid ei ole märganud asjaolu, et Euroopas on pidevalt diskrimineeritud igasuguseid inimesi – ka Euroopa siseselt (Halliday 1993, 158).

2. Varasemad uuringud ja orientalismi tunnused tänapäeval

Orientalism on midagi, mis meid ümbritseb igapäevaselt ja tihtipeale jääb see märkamata. Orientalism võib esineda meedias, riigiametnike ja poliitikute sõnavõttudes, popkultuuris, rahvusvahelistes suhtes kui ka majanduses – alatihti ei pane me seda ise tähele, sest orientalismile omaselt esineb see läbi lihtsate narratiivide ja stereotüüpide (Bui 2019, 480). Antud alapeatüki eesmärk on anda lugejale ülevaade sellest, mis moodi on orientalism varasemalt uuritud ja kuidas ning kus see esineb tänapäeval. Siiski peab aga tõdema, et suur enamus uuringutest on keskendunud meedia analüüsile, mis on ka tihtipeale orientalistlike tunnuste uurimiseks keskne objekt.

Üks viis, kuidas orientalism on uuritud, on läbi erinevate meedia monitooringute. Hiina kuvandit meedias on täpselt uurinud Metzgar ja Su (2016) (täpsemalt läbi Konfutsiuse instituutide). Siinkohal peab mainima, et uuringud, mis uurivad Konfutsiuse instituute, annavad hea sissevaate orientalistlike tunnuste esinemise kohta. Metzgar ja Su (2016) on uurinud kõiki *The New York Times*'is esinenud artikleid 2003. aastast kuni 2016. aastani. Oma töös on nad toetunud peamiselt hüpoteesile, et arvuliselt suurem meedia kajastus Hiina kohta tähendab paremat mainet antud riigi kohta (Metzgar & Su 2016, 1004-1005). Samuti põhineb analüüs eeldusel, et see, kui tihti ja millise tooniga meedia kajastab midagi (olgu majanduslikud suhted, sõjaväelised suhted jne) näitab seda, millised on riikide omavahelised suhted (Metzgar & Su 2016, 1005; Hartig 2018, 705-706). Autorid (Metzgar & Su 2016, 1007-1015) leiavad, et meedia kajastus üldpildis on suhteliselt neutraalne ja vähene – kus kõige suurema aktiivsuse saavutas 2014. aasta Chicago ülikooli skandaal. Samas aga on autorid (Metzgar & Su 2016, 1017) välja toonud põhjuse, miks see nii on – nimelt peamiselt on seda käsitletud episoodiliste pressiteadete näol, mis tähendab seda, et lugejale ei ole ette antud täiendavat infot ja konteksti. Teisalt langeb käesoleva töö autori hinnangul uuring aega, millal Hiina tõus hakkas „meie“ teadvusesse alles tulema ning seetõttu ei pruugi kajastada kogu tõde. Lisaks sellele teadvustasid autorid ka meediaanalüüsi peamist probleemi: Meedia analüüs ainuüksi on limiteeritud ja terviklikuma pildi jaoks oleks vaja teisi vaatepunkte – teiste organisatsioonide, ametnike, õppejõudude jms vaateid antud teemale – see looks võimalused võrrelda seda erinevatel tasanditel (Metzgar & Su 2016, 1019).

Long T. Bui (2019) on uurinud seda, kuidas orientalism on märgata majanduses – täpsemalt seda, kuidas läbi orientalistlike narratiivide on Hiinat kaardistatud kui „globaalset finantspetturit“. Oma artiklis toob Bui (2019, 479-480) välja, et orientalism on uuesti pead

tõstnud just seetõttu, et Hiina on oma valuutat manipuleerinud. Sarnasele järeldusele on jõudnud ka Lok Siu ja Claire Chun (2020), kes tõdevad, et orientalistlik mõtteviis majanduses on eriti akuutseks muutunud peale Ameerika Ühendriikide ja Hiina Kaubandussõda. Orientalistlike tunnustena toob Bui (2019, 487) välja just *The Economistis* esinenud pilt, kus kokku volditud Ameerika dollarid ja Hiina Yuanid peavad omavahel lahingut. Artiklis väidab ta seda, et ajakirjanduses peetakse Hiina finantssüsteemi üha enam milleski, mis ei sobitu „meie“ heade tavade ja kommetega – ehk Hiinat on läbi tema finantssüsteemi kujutatud kuid „neid“ (Bui 2019, 487-491).

Bui (2019) on välja toonud oma uuringus selle, et tihtipeale on poliitikud näidanud viimasel ajal negatiivseid orientalistlike märke. See on väljendunud selles, et Hiinat on üha enam defineeritud kui „teist“ (Siu & Chun 2020). Teisalt toob ta välja, et praegust korda iseloomustavad orientalistlikud dihhotoomiad, näiteks: „Hiinlased ei muutu, ameeriklased on dünaamilised“ (Bui 2019, 492). Sarnasele järeldusele on jõudnud ka Oz Hassan (2017 187-188), kes on täheldanud, et orientalistlikud jooned esinesid just Trumpi avalikes sõnavõttudes, tihtipeale tuues välja „tsivilisatsioonide kokkupõrke narratiivi“ (Samiei 2010, 1152; Siu & Chun 2020, 428; Kerboua 2016, 25; Tuastad 2003, 593-594). Siinkohal peab aga tõdema, et teisi sõnavõtte peale Trumpi ei õnnestunud teistest artiklitest märgata. Siiski saab siit järeldada, et riigijuhtide roll on selgelt olemas ning mängib orientalistlike hoiakute formuleerimisel rolli. Sellest lähtuvalt saab välja tuua esimese tänapäevase tunnuse: „tsivilisatsioonide kokkupõrke“ narratiiv.

Xin Liu (2019, 647-648) on uurinud Konfutsiuse instituutidele rakendatud orientalistlike narratiive. Oma uuringus on ta välja toonud, et peamiselt on eurooplaste ja ameeriklaste arusaamade algpunkt külm sõda, kus tekkisid erinevad „meie“ ja „nemad“ pooled ning kus Hiina on ajalooliselt „nende“ saarele jäänud (Liu 2019, 650-654). Probleemina näeb Liu (2019, 658), et kuigi Hiinat on tihtipeale samastatud Nõukogude Liiduga (keda külma sõja ajal peeti „nendeks“). Peale Nõukogude Liidu lagunemist ei olnud enam „teist“ kellele vastanduda ning seetõttu Hiina võimu suurenemise tõttu võttis ta Nõukogude Liidu koha „teise“ juhina üle (Samiei 2010, 1152; Liu 2019, 658). Oma uuringus tõdeb ta, et antud arusaama kujunemisel on suure tõuke andnud meedia, kus uuringute kohaselt on see taju tekkinud erinevate piltide ja tekstide tõttu, mis kujutavad Hiinat negatiivsena (Liu 2019, 651). Autori sõnul on aga probleem üle võimendatud ning ühe lahendusena nägi autor, et inimesed külastaksid Hiinat, mis laseks neil moodustada enda sõltumatu arvamuse (Liu 2019, 651-652; Hartig 2018, 705).

Siu ja Chun (2020) on aga välja toonud, et orientalistlik käitumine Hiina suhtes on esile tõusnud 21. sajandil uue vormina, mida nad kutsuvad tehno-orientalismiks („*Techno-orientalism*“), mis sisuliselt tähendab seda, et „Lääs“ üritab hoida enda hegemoonilist staatust tehnoloogiavaldkonna juhtiva eksperdina (Siu & Chun 2020, 425-426). Orientalismi tekke põhjuseks on ta just välja toonud Aasia suure tõusu viimasel ajal, mis on liigutanud jõujooned unipolaarsest maailmakorrast multipolaarse maailma juurde (Siu & Chun 2020, 426). Siu ja Chun (2020, 426-427) täpsustavad, et seda uut sorti orientalisti iseloomustab tihtipeale just hirm „teise“ osas – kui varasemalt suudeti „teist“ kontrollida, siis enam seda ei suudeta. Seetõttu on suuremat rõhku pööratud autorite (Siu & Chun 2020, 433-436) sõnul narratiividele, et Hiina tegeleb ainult tehnoloogilise luure ja vargusega, tuues näideteks Huawei ja Tik-Toki. Siinkohal saab välja tuua teise orientalistliku tunnuse tänapäeval: „*teine*“ ei ole enam nõrk ja valmistab ohtu „*meile*“.

Salim Kerboua (2016, 21) on välja toonud oma artiklis, et tänapäeva orientalistlikud tunnused on alanud just peale 11. septembri terrorirünnakuid. Kuigi oma artiklis on ta (Kerboua 2016, 21) peamiselt keskendunud Islamile, on siiski märkimisväärne, et kui orientalism varasemalt oli „teine“ passiivne, tagurlik ja alam pool, siis nüüdseks on „teisest“ saanud oht „Läänele“, mida täheldasid ka Siu ja Chun (2020). Kuigi tähtis on siinkohal välja tuua, et Kerboua (2016, 22-26) uurib peamiselt Lähis-Ida ja islamofobiat, siis kinnitab tema uuring varasemalt välja toodud tunnuseid, milleks on „tsivilisatsioonide kokkupõrke“ narratiiv, ja „teine“ ei ole enam nõrk ning alam vaid hoopis tõsine oht „meile“.

Siinkohal saab järeldada, et varasemalt on uuritud orientalistlike hoiakuid just läbi meedia ja avalike sõnavõtude, mis näitab selgelt, et orientalistlikud hoiakud eksisteerivad. Siiski on debatist puudu ametnike hoiakud. Siu ja Chun (2020) küll toovad välja lühidalt ametnike rolli orientalistlike siltide andmisel, kuid ei arenda sealt mõtet edasi. Seetõttu on antud töö eesmärgiks uurida täpsemalt, kas ja milliseid orientalistlike tunnuseid esineb Eesti ametnike seas. Järgnevalt on tehtud kokkuvõtlik tabel, mis võtab kokku orientalistlikud tunnused, mida töös uuritakse. Klassikaliste orientalistlike tunnuste all on silmas peetud Saidi (1978) poolt välja toodud tunnuseid. Tänapäevaste tunnuste all on silmas peetud käesolevast peatükis välja toodud kaks tunnust. Järgnevalt on välja toodud tabel 1, kuhu on kõik orientalistlikud tunnused kokku koondatud.

Tabel 1: Orientalistlikud tunnused

Klassikalised orientalismis tunnused	
Tunnus 1	Toimub selge eristamine „meie“ ja „nende“ vahel.
Tunnus 2	„Teist“ kirjeldatakse teatavate läbi negatiivsete stereotüüpide, mis näitab Hiinat kui nõrgemat ja alamat osapoolt.
Tunnus 3	Läänt nähakse kui domineerivat osapoolt, millele Hiina ei valmista ohtu ja keda ei nähta tõsiseltvõetava konkurendina.
Tunnus 4	„Teise“ kultuuri nähakse stereotüüpsena ja ei mõisteta „teise“ mitmekülsust.
Tunnus 5	On selgelt märgata üleolekut Hiina suhtes.
Tänapäeval esinevad orientalistlikud tunnused	
Tunnus 1	„Tsivilisatsioonide kokkupõrke“ narratiiv.
Tunnus 2	Hiina ei ole nõrk ja on tõsiselt võetav konkurent Läänele.

3. Metoodika

Antud peatükk annab ülevaate uurimistöös kasutatavast metoodikast, valimi loomisest ja andmete analüüsist. Bakalaureusetöö kasutab kvalitatiivset andmeanalüüsi poolstruktureeritud intervjuude näol. Töö raames on kokku tehtud viis intervjuud. Intervjuud kestsid keskmiselt ligikaudu 45 minutit. Ametnikud on valitud valdkondadest, kus intervjuueeritavatel võib olla kokkupuude Hiinaga, või nende tööülesannete täitmise keskpunktiks on Hiina. Kõikide intervjuueeritavate nimed ja ametikohad on intervjuueeritavate isikute kaitseks anonüümsed.

3.1 Meetodi valik ja valimi koostamine

Antud bakalaureusetöö eesmärk on uurida, kas ja millised orientalistlikud tunnused esinesid ametnikel seoses Hiinaga. Probleemi lahendamiseks ja uurimiseks leidis käesoleva töö autor, et orientalistlike hoiakute leidmiseks oli parim meetod poolstruktureeritud intervjuu. Poolstruktureeritud intervjuu valituks osutumise põhjuseks oli just selle vabam formaat, võimalus kalduda teemast kõrvale ja uurida ametnike enda mõttearendusi, mis aitavad täpsemalt aru saada intervjuueeritava mõtetest.

Poolstruktureeritud intervjuu probleemiks on selle teostamise ja analüüsi ajamahukus. Ühtlasi pole intervjuueerimise protsessi võimalik muuta kvantitatiivseks, ehk automatiseerida küsitluse näol. Struktureeritud intervjuu puhul, ankeetküsimustiku alusel oleks eelnevalt mainitud võimalus olemas. Sellegipoolest võib ankeetküsimustik olla liialt piirav ja pole välistatud, et töökohususte kõrvalt võib mahuka ankeedi täitmine olla ametniku jaoks teisejärguline ja sootuks meelest minna. Intervjuu eeldab ametniku jaoks aga selget aja eraldamist oma graafikus. Ankeetküsimustiku negatiivne külg on võimalus jätta küsimus vastamata. Poolstruktureeritud intervjuu puhul on võimalik küsimus ümber sõnastada.

Intervjuude valimi moodustavad viis ametnikku. Ametnike all on silmas peetud inimesi, kes on riigiga või selle allasutusega avalik-õiguslikus teenistus- ja usaldussuhtes (Riigikogu 2019) (Avaliku teenistuse seadus § 7 lg 1). Antud töö raames on valimit laiendatud ning intervjuueeritud inimesi, kes on olnud lähiajal teenistussuhtes riigiga, või selle allasutusega, mis täidab avaliku võimu huve. Ametnike uurimise ja kaardistamise valiku ajendas just varasemad uuringud, mis näitavad seda, et ametnike hoiakuid pole varasemalt süstemaatilisemalt uuritud (Siu ja Chun 2020; Liu 2019; Metzgar & Su 2016). Ühtlasi peaks see töö olema käesoleva töö autori teadmiste põhjal esimene uuring, mis otsib Eestis ametnike seas orientalistlike hoiakuid.

Valimiks ei osutunud aga iga ametnik. Töös intervjuueeritavate taustad olid seotud välispoliitika, majanduse ja kaitsepoliitikaga – täpsemad asutused on jätnud käesoleva töö autor enda teada intervjuueeritavate isikute kaitseks. Kuna käesoleva töö eesmärgiks oli uurida hoiakuid Hiina suhtes, siis ainukese kriteeriumina oli seatud üles see, et intervjuueeritaval on, või oli varasem tööalane kokkupuude Hiina küsimustega. Samuti aitab erinevate valdkondade esindajate intervjuueerimine välja tuua üldiseid trende, mis võivad esineda ametnike seas. Siiski peab tõdema, et valimi väiksuse tõttu ei ole võimalik teha suuri üldistavaid järeldusi ja järeldusi saab teha ainult käesolevas töös intervjuueeritavate kohta. Kuna käesolevas töös oli ametnike valiku kriteeriumiks nende kokkupuude Hiinaga, siis ei välista käesoleva töö autor seda, et orientalistlike hoiakuid võib esineda kuskil muudes asutustes erinevates vormides.

Intervjuud sooritati individuaalselt ja kokku intervjuueeriti viis ametnikku. Kokku saadeti meil palvega osaleda 11 inimesele, kellest vastasid 10. Töö raames kirjutati ka kahele poliitikule, et valimit vajaduse korral laiendada, kuid reaalseid intervjuusid nendega ei sooritatud. Kuna töös on käsitletud isiklike veendumusi ja mõtteid, mis võivad kahjustada isiku professionaalset ja isikliku mainet, siis on isikute kaitseks töö vältel kasutatud pseudonüüme, et kaitsta intervjuueeritavate identiteete. Intervjuueeritavad olid teadlikud sellest, et intervjuusid kasutatakse lõputöös ja osalemine on anonüümne. Pseudonüümid on valitud suvaliselt ja ei ole kuidagi seotud intervjuueeritavaga. Samuti ei esinda intervjuueeritavate pseudonüümid intervjuueeritavate sugu. Ühtlasi pole töös välja toodud intervjuueeritavate töökohti ega kaudseid viiteid sellele, mis peaks tagama intervjuueeritavate anonüümsuse. Käesoleva töö autor on teadlik, et valim terve Eesti ametnikkonna esindamiseks ei ole terviklik ning erinevaid vaateid võib esineda teisi ametnike intervjuueerides.

Tabel 2: Intervjuueeritavate pseudonüümid

Intervjuueeritavate pseudonüümid:
Marko
Maria
Maris
Riin
Tõnis

3.2 Andmete kogumine ja analüüsimine

Intervjuud leidsid aset internetis läbi internetiplatvormide Zoom, Microsoft Teams ja Skype. Intervjuusid salvestati algusest lõpuni. Algselt oli plaan intervjuueeritavaid intervjuuerida näost näkku, kuid koroonaohu tõttu toimusid kõik intervjuud läbi interneti – ühtlasi oli see kõigi ametnike enda otsus valida internetikeskkond. Intervjuude keskmine pikkus oli ligikaudu 45 minutit ja intervjuude struktuuri on võimalik vaadata lisadest (Lisa 1).

Intervjuude käigus ei olnud intervjuueeritavad teadlikud töö tegelikust eesmärgist. Intervjuueeritavatele saadetud kirjas oli mainitud, et „Lõputöö raames uuritakse intervjuueeritavate mõtteid ja hoiakuid Hiina ja Konfutsiuse instituudi kohta“, kuid intervjuueeritavatele ei täpsustatud uurimistöö tegelikku fookust, milleks on orientalistlike hoiakute uurimine ametnike seas. Põhjuseks siinkohal oli risk, et kui intervjuueeritavad saavad teada töö täpsemast fookusest, võivad nende sõnavõttud ja mõtted olla reserveeritud ning ei pruugi peegeldada nende tegelikke mõtteid. Samuti kuna orientalismil on negatiivne konnotatsioon, siis oli võimalus, et loobutakse intervjuudest. Käesoleva töö autor oli teadlik eetilistest riskidest ja tegi otsuseid teadlikult.

Intervjuud olid jagatud viieks erinevaks kategooriaks intervjuu juhises (vt Lisa 1). Käesoleva töö autor ja intervjuuerija üritas üldpildis jälgida intervjuu juhist, kuid vastavalt olukorrale võis küsida midagi juurde või midagi täpsustuseks - kuid üldiselt oli eesmärk lasta intervjuueeritavatel ise rääkida ja juhtida vestlusteemat. Valiku tagamõte oli, et see võimaldab intervjuueeritavatel välja tuua neid teemasid, mis on intervjuueeritava jaoks olulised ja kirjeldada neid nii nagu ta neid tegelikult näeb. See aga toob välja intervjuuerija enda hoiakud ja mõtted Hiina kohta. Seeläbi on võimalik näha, kas intervjuueeritav rakendab ise orientalistlike mõttemalle või mitte. Konfutsiuse instituutide lisamine uurimisküsimuste alla aitas mõista intervjuueeritavate hoiakuid Hiina tegevuse suhtes ja täitis täiendavat rolli orientalistlike hoiakute uurimisel. Järgnevalt on välja toodud intervjuu kava viis kategooriat.

1. sissejuhatus – Töö fookuse selgitamine ja intervjuueeritava anonüümsuse kinnitamine;
2. usalduse loomine ja soojendavad küsimused – Intervjuuerija enesetutvustus ja intervjuueeritavate poolne enesetutvustus;
3. hoiakud Hiina suhtes – Kokkupuude, Hiinas võimaluste ja ohtude nägemine;
4. hoiakud Konfutsiuse instituutide suhtes – Milliseid ohte ja võimalusi nähakse;
5. kokkuvõte ja muud küsimused.

Intervjuude analüüsi esimene samm oli intervjuude salvestuste transkribeerimine, mis võimaldas intervjuusid hilisemalt analüüsida läbi vabavaral põhinevat QDA Miner Lite'i. Vastuste analüüsiks ja organiseerimiseks kasutati QDA Miner Lite'is erinevaid kategooriaid ja koodi, mis võimaldas käesoleva töö autoril rakendada juhtumiülest analüüsi, ehk võrreldi intervjuueeritavate mõtteid, seoseid, kontseptsioone ja üleüldisi hoiakuid Hiina suhtes. Siiski kombineeriti juhtumiülest analüüsi nii manifestse ja latentse analüüsiga – ehk uuriti nii otseseid sõnakasutusi kui ka võimalike metafoore ja peidetud sõnumeid. Koodide loomine toimus analüüsi käigus, ehk toimus avalik kodeerimine.

4. Analüüs ja tulemused

Käesolev peatükk on jaotatud kaheks osaks, mis annab lugejale ülevaate intervjuude käigus saadud tulemustest: 1) mida tõid intervjuueeritavad intervjuudes välja ja kas see vastab orientalistlikele tunnustele; 2) intervjuude käigus tuvastatud faktorid, mis intervjuueeritavate hoiakuid mõjutavad.

Esimene peatükk koondab endast käesoleva töö autori poolt tuvastatud orientalistlike joonte esinemist. Täheldatud on kahte klassikalist orientalistlikku joont ja kahte tänapäevast orientalistliku joont, mis on jaotatud vastavateks peatükkideks: 1) Bipolaarse maailmakorra tajumine („meie“ vs „nemad“, „Lääs“ vs „teised“); 2) Hiina kohta tuvastatud stereotüüpne arvamus kui „strateegiline“ mängija globaalsel areenil; 3) „peen“ teisestamine ja tänapäevased orientalistlikud tunnused. Kolmandas peatükis on ühtlasi toodud välja orientalistliku teooria kriitikat. Teise peatükina on välja toodud intervjuude käigus Eesti ametnikkonna arvamust mõjutavad faktorid. Antud töös tuvastati arvamust mõjutavaid faktoreid kaks, millest esimene võib olla Eesti ametnike puhul võtmetähtsusega: 1) Liitlaste roll ja; 2) meedia roll orientalistlike arvamuste kujunemisel.

Samuti peab tõdema, et kõik peatükid on omavahel tihedalt seotud. Kui esines „meie-nemad“ hoiakut, esines tihtipeale ka „strateegilist“ stereotüüpi. Ühtlasi kui räägiti meediast, tuli sisse liitlaste roll ja vastupidi. See näitab, et orientalistlikud tunnuste esinemine on tihedalt seotud ka teiste valdkondadega, mis on kõik omavahel seoses ja see teema vajab veel komplektsemaid uuringuid kui antud töö seda teha suutis.

4.1 Orientalistlikud tunnused Eesti ametnike seas

Antud uuringu tulemusena saab tõdeda, et ühegi intervjuueeritava vaated ei olnud täielikult Saidi (1978) kirjeldatud orientalistliku mõttemallile omased. Küll aga esines mitmetel kordadel tänapäevaseid orientalistlike tunnuseid. Intervjuude käigus esines mitmel korral viiteid orientalistlikele tunnustele, mida antud peatükk käsitleb – küll aga ilmselget üleolekut Hiina suhtes ei esinenud kordagi, mis on orientalistlikele tunnustele omane (Said 1978, 59; Spivak 2016, 76-77). Kohati isegi vastupidi - Hiinat nähti selgelt kui tõsiseltvõetavat konkurenti, kellega oli võimalik koostööd teha ja kellel puhul leiab ka positiivseid külgi. Siiski esines selget eristamist orienti (Idamaade) ja oktsidendi (Läänemaade) (bipolaarse maailmakorra tunnistamist) ja „strateegilise“ stereotüübi loomist Hiina kohta.

Uuringus esines orientalistlikele tunnustele vastupidiselt ka positiivseid hoiakuid, mida iseloomustasid sääraseid emotsioonid nagu imetus, austus ja huvi jne (Said 1978). Siiski peab tõdema, et positiivsete hoiakute esinemine oli harvem kui negatiivsete või neutraalsete-negatiivsete hoiakute esinemine. Negatiivseid hoiakuid iseloomustasid eelkõige ohu tajumine majandustegevuste juures just investeeringute näol, mida intervjuueeritavad pidasid osaks Hiina mõjutustegevusest. Siiski peab aga tõdema, et orientalistlikud hoiakud tulidki välja just küsimustes, milles küsiti Hiina ohu kohta.

4.1.1 Hiina kui „nemad“

Intervjuueeritavate seas esines kõige selgeminini teisestamise ja orientalismiteooriast tuttav „meie vs nemad“ arusaam, kus Hiina etendas „nende“ rolli (Said 1978; Ashcroft *et al* 2013, 186). Kõigi intervjuueeritavate vältel oli selgelt näha, et Hiinat nähti kui „teise“ osapoolena rahvusvahelises suhtluses. Kõige paremini on selle kokku võtnud Maris: *„Praegu ongi minu hinnangul kaks suurjõudu. On Ameerika Ühendriigid ja Hiina. Ja Hiina on kasvanud nii võimsaks, et ainuke mõõdupuu ongi tema jaoks USA.“* Marise kokkuvõtte iseloomustas ka teiste intervjuueeritavate mõtteviisi. Intervjuude käigus oli näha, et Hiinat peetakse suure mõjuvõimuga ja tähtsaks riigiks, mis on vastupidine orientalistlikele tunnustele (Said 1978, 3). Siiski ilmneseid erinevused intervjuueeritavate seas, kuidas Hiinat teise osapoolena nähti. Ilmneseid selged hoiakud kui strateegiliselt tähtsast mängijast, kelle tegevused on rahvusvahelisel areenil suure mõjuvõimuga, kuid kelle soovide osas jäid osad intervjuueeritavad skeptiliseks. Näiteks on Tõnis selle kohta öelnud: *„Hiina on tuleviku üliriik. Selles ei ole mingit kahtlust täna. Küsimus on see millal see saavutatakse. Kas see saavutatakse järgmise viie aastaga või järgmise kümne aastaga. Ja mida Hiina riik kavatseb selle üliriigi staatusega ellu viia?“*. Kuigi Hiina kohta oli kõigil intervjuueeritavatel erinev arusaam, tähtsustades erinevaid teemasid, siis kõigi intervjuueeritavate seas oli näha hoiakut, kus Hiina on järgmine suurjõudu, millest ei saa praegu ja tulevikus üle ega ümber. Maria on selle kokku võtnud sõnadega: *„Hiina on 'here to stay'“*.

Kõige selgem viide „meie-nemad“ arusaamast kerkis esile kõikide intervjuude ajal ja kõikides aspektides, kui intervjuueeritavad tõid sisse „Lääne“ termini, mis on omane orientalistlikele tunnustele ja teisestamisele (Said 1978; Ashcroft *et al* 2013; Spivak 2016). „Lääne“ all pidasid intervjuueeritavad tihtipeale silmas NATO-t ja Euroopa Liitu. „Lääneriikide“ alla kuulusid ka Hiina ümber asuvaid Ameerika Ühendriikide ja Euroopa liitlased, näiteks Jaapan, Austraalia

ja Uus-Meremaa. Maris on sellele vihjanud järgnevalt: „*Ja praegu me näeme, et kui Anchorage's ütlevad ameeriklased, et meil on nüüd Lõuna-Hiina merel vaja liitlaste tuge, siis mida me teeme? Mida need Austraalia, Uus-Meremaa ja Jaapan teevad?*“. „Lääne“ defineerimisel ei esinenud suuri erinevusi ja kõik intervjuueeritavad lähtusid „Läänest“ ühtmoodi. Kuigi Said (1978, 3) nägi „meie“ all tavaliselt Euroopat, siis intervjuueeritavate sõnavõtudest oli näha, et üldistus „Lääneks“ tehti riikide seas, kus valitses demokraatlik riigikord. Kõige selgemalt mainis seda Riin Euroopa riike kirjeldades: „[...] *ma arvan, et EL ja EU riigid siiski joonduvad selle ühtse demokraatliku maailma egiidi all*“. Tõnise jutust on märgata samu arusaamu, kuid ta toob ainsana sisse religiooni mõtte. Siiski ei arenda ta seda mõtet intervjuu vältel edasi: „*Me arusaadavalt oma väärtushinnangutes hiinlastes oleme ikkagi erinevad, see, kuidas me mõistame riiki, demokraatiat ja ühiskonda - meil on väga erinev ... ma arvan, et ka see, kuidas me mõistame religiooni on meil väga erinev.*“.

„Meie-nemad“ arusaam kerkis eriti teravalt esile kui intervjuu käigus küsiti intervjuueeritavate käest ohtude kohta, mida Hiina võib globaalselt ja välispoliitiliselt kujutada. Antud küsimuse juures esines mitmeid erinevaid arusaami ja mõtteid, kuid kõigi intervjuueeritavate puhul oli näha seda, et Hiinast tulevat ohtu peaks tõsiselt võtma. Ühtset arusaama ohust ei olnud ja igal intervjuueeritaval oli eraldi arusaam, millist ohtu Hiina endast kujutab – mõtteviis, mis on vastupidine kolmandale tunnusele, kus „Läänt“ nähakse kui igas mõttes paremat osapoolt (Said 1978, 46). Ühe ohuna toodi välja, et Hiina on kujundamas enda poliitilist maailma – ehk teisisõnu on riike värbamas „nende“ riikide alla, mis võib aga meile ohtu kujutada. Seda on kõige täpsemalt lühidalt kirjeldanud Maria, väites: „*Soovitakse ka selgelt mõjutada erinevaid riike globaalselt Hiina poliitikatega ühes paadis olema*“.

Riin: „*No ta siiski üha rohkem etendab sellist läänemaailma vastase rolli, rivaali rolli. Seda üha süvenevamalt – süvendatult. [...] Üldiselt ma arvan, et esiteks, kuna see on Hiina üks pikaajalisi strateegilisi eesmärke lääne ühtsus nõrgestada ja läänele vastu astuda, et oma mõju suurendada lääne arvelt. Siis paratamatult ta käitub ka üha agressiivsemalt meie ühiskonnakorralduse suhtes. Ega meile see ei meeldi [...] Aga noh, ideeliselt ja nagu .. mõjujõu kasvatamise mõttes, oleme me siiski täiesti vastaspooltel.*“

Teisalt nähti kaudse ohuna Hiina liitlassuhet Venemaaga. Hiina ja Venemaa omavahelisest suhtest, mis võib meile ohtu kujutada rääkisid täpsemalt Maria ja Riin. Maria tõi välja, et Hiina suureneva mõju tõttu võib Ameerika Ühendriikide fookus kalduda mujale ja Venemaa võib

sellest saada nii-öelda oma „avangu“ Eesti ründamiseks. Riin aga tõi sisse Hiina poliitilise liitlassuhte Venemaaga, mistõttu võib Venemaa ennast kindlamana tunda enda välispoliitilises tegevuses, kuna saab toetuda Hiinale. Sellest aga järeldub, et kuigi ei esine selget viidet selle kohta, et Hiina on nii-öelda „käega katsutav“ oht, siis on Hiina mõjul ja liitlassuhetel selge mõju „meile“. Lisaks saab järeldada seda, et Hiinat nähtakse vaid kaudse ohuna – kuid tähtis on see, et Hiinat ja sealt tulenevat ohtu võetakse tõsiselt. Teisalt on näha, et „nende“ alla klassifitseerub ka Venemaa, keda on nähtud kui Hiinaga ühes pundis tegutsevat vaenulikku riiki.

Peab aga tõdema, et Hiinat ei nähta eksistentsiaalse ohuna ja oma kauguse tõttu nähti Hiinat kui kauget probleemi, mis meid otseselt ei puuduta. Seda oli võimalik täheldada kõikide intervjuueeritavate puhul, sest Hiina poolt kujutatavat ohtu kõik intervjuueeritavad teadvustasid. Ohu väiksuse põhjuseks toodi sisse geograafiline kaugus Hiinast, vähesed kaubandussuhted Hiinaga ja Eesti geograafiline väiksus ja vähene poliitiline jõud, mille tõttu ei usutud, et Hiina meie vastu piisavalt suurt huvi tunneb. Näitena võib välja tuua Riinu seisukoha: „*Eesti inimeste huvi üldiselt välispoliitika vastu on väga leige, eriti Hiina vastu, sest see on kaugel*“. Seetõttu võib järeldada seda, et kuigi Hiinat nähakse „teisena“, siis eelnevalt mainitud põhjuste tõttu võib oletada, et mida vahetum on kontakt ja läbikäimine Hiinaga, seda suuremaks võivad meie orientalistlikud hoiakud minna.

Tõnis: „[...] kas Hiina riik võtab meid täpselt samasuguse pariteediga sellisel juhul? Ja selles viimases, ütleme nii, et ma olen selles diplomaatiliselt skeptiline. Ma ei usu selless [...] Ma täna ei.. puhtalt nagu Hiina poolt vaadates .. selline võrdsel pariteedil suhtlemine Eestiga - ma isegi ei tunneta, et see hiinlastele mingil määral oluline on“

Maria: "Kui meie Eestis võime lubada endale - tänu sellele, et meil on Hiinaga väga vähe kokkupuudet, või noh, majandussuhted on väga minimaalsel tasemel. Me võime nagu vaba mõtlemist, või vabalt lennukat unistavat mõtlemist lubada. Aga need riigid, kes on juba, näiteks Austraalia või Jaapan, kes on majanduslikult Hiinaga väga seotud, siis selgelt nad kaaluvad väga oluliselt enda majanduslike huve samuti läbi, enne kui nad Hiinat kritiseerima hakkavad millegi osas“

Hiinat tajuti „teisena“ erinevalt. Oli arusaami, et tegemist ei pruugi alati olla vaenuliku riigiga, kuid oli neid, kes suhtusid terve intervjuu vältel Hiinasse skeptiliselt. Üks hea näide, kus

erinevust nähti oli Hiina investeringute teema. Erinevust oli kõige selgemalt näha Marko ja Riinu vahel. Marko tõi välja, et Hiina investeringutel võib olla positiivne mõju riikide infrastruktuurile ja kaubandusele, kuid olles samal ajal kursis ohtudega, mida Hiina võib läbi investeringute kujutada: „*Kui sa vaatad teiste riikide põhjal, siis on nad väga palju just selles 17+1 raames loonud sadamaid ning sinna investeerinud; loonud igasuguseid variante kauba liigutamiseks, mis iseenesest ei ole üdini halb, sest tegelikult see toob ju sisse raha nii Hiinale kui ka näiteks Poolale või Ungarile. See ei ole kindlasti must ja valge, kuid see kindlasti annab ära mingi kontrolli.*“. Riin tõi seevastu välja, et Hiina investeringutel on pigem soov saada kontroll riigi siseasjade üle: „*Me olime endale kehtestanud sellised reeglid, aga kolmandatele riikidele ei olnud. Ja siis tullakse ja tehakse näiteks mingid riiklikud hanked ja tulevad mingid Hiina pakkumised, mis on poole odavamad, mis me ise suudame teha. Ja miks need on poole odavamad? Sest need Hiina firmad teevad seda riiklikul toel. Kuna riik on otsustanud, et see on strateegiliselt oluline valdkond ja me [Hiina] lihtsalt toetab oma firmasid.*“. Maria aga täiendas, et põhjus, miks me Hiinat teistmoodi tajumine on see, et Hiina kasv oli nii kiire ja Euroopa, k.a Eesti, magas selle kasvu maha: „*Ma ei tahaks isegi öelda, et Eestis ainult, vaid Euroopa on üleüldiselt olnud väga aeglane ja pime Hiina suhtes mõnes mõttes*“.

Hiina ei osutunud iga teema juures vastaspooleks. Intervjueeritavad tõdesid, et on küsimusi, milles Lääs peaks Hiinaga koostööd tegema. Näiteks tõi Tõnis välja, et Hiinaga peaks koostööd tegema tehnoloogiavaldkonnas: „*Ma näen, et see tehnilises vallas, või tehnoloogiate vallas see koostöö on meie võimalus. Seda me peaksime igal juhul üritama säilitada.*“. Teisalt on aga välja toodud välispoliitilised küsimused ja kliima ning omavahelises kaubandus. Kaubanduse kohta on oma mõtteid põhjalikumalt avanud Maris: Antud küsimustes aga erines vaenulik ja skeptiline suhtumine intervjueeritavate vahel. Osad tajusid selles kui selget võimalust, samas kus teised jäid Hiina osas kahtlevaks.

Maris: „*Kui vaatad, et EL sõlmis eelmisel aastal Hiinaga vabakaubanduslepingud, siis see ikkagi näitab, et see tahtmine Hiinaga koostööd teha on väga suur. Hiina on siiski ettevõtjale väga potentsiaalne riik ja seal on ka kaks väga lihtsat põhjust. Seal on suur rahvastik ja Hiinas saab head tulu. Seal on ka tugev logistika. Hiina on teistest Aasia riikidest selgelt kvalitatiivselt ees nende asjade puhul, mis ettevõtjaid mõjutab. Ja julgeolekupoliitiliselt on ka selge, et Hiina roll on üha kasvav ja tõusev.*“

4.1.2 „Strateegilised“ hiinlased

Üks orientalistlike mõttemalle, mis esines kõigi intervjueeritava jutus suuremal või väiksemal määral oli see, et Hiina tegevusi tajutakse „strateegilise“ stereotüübiga. Tihtipeale kaasnes sellega hoiak, et Hiina soov on pidevalt enda mõju rahvusvahelisel areenil kasvatada. Siinkohal peab tõdema, et strateegiliselt tajuti Hiina tegevusi erinevatel teemadel, näiteks majandustegevused investeringute näol ja riikide mõjutamine läbi rahvusvaheliste organisatsioonide – selgeim viide „strateegilisusele“ siiski oli tihtipeale majandustegevustes. Strateegilisena nähti ka Konfutsiuse instituute. Tihtipeale tajuti Hiina tegevust erinevates valdkondades väga detailselt ja läbi mõtestatud tegevust, mis on üks osa suuremast strateegiast, mida Hiina teostab.

Strateegilisust ei nähtud aga tihtipeale positiivsena. Juba antud sõna tähendus vihjab sellele, et see täidab pikaajalisi plaane, mille kohta me ei pruugi teadlikud olla, tuues kaasa skeptilisuse teadmatuse osas. Välja on toodud, et strateegilisuses tajutakse ohtu ja skeptilisust Hiina poolses majandustegevuses ja investeringutes. Intervjueeritavad tõid välja, et Hiina majandustegevus võib olla vägagi strateegiline ja ükski investering ei pruugi olla asjata heategevuseks. Intervjueeritavate sõnul võib investeringute taga olla laiem poliitiline eesmärk, milleks on saavutada kontroll teiste riikide sisepoliitika üle, või strateegiliselt tähtsate infrastruktuuriobjektide üle, mille läbi on võimalik teise riigi sisepoliitikas kaasa lüüa. Ühtlasi kui intervjueeritavad rääkisid investeringutest, siis oli näha kõige rohkem „strateegilise“ stereotüübi märke. Kuigi negatiivsed stereotüübid on omased orientalismile, siis ei saa järgnevatest näidetest järeldada seda, et strateegiline stereotüüp näitab „teist“ selgelt negatiivses valguses nagu Said (1978, 46) seda silmas pidas. Pigem oli näha teatavat austust Hiina suhtes, sest suudetakse osavalt rahvusvahelistes suhetes opereerida.

Tõnis: „Selline pärlikee strateegia ongi ju, et mismoodi Hiina riigi ümber olevad riigid, või siis Hiina riiki huvitavad riigid saada endale nendeks pärliteks sinna pärlikesse. Kas see on siis majandusesinduse avamine.. diplomaatilised esindused on nii-ehk-naa avatud, majandusesindus - kas on mingi laenu pakkumine, kas on mingi ettevõtlusvormi pakkumine ja alguses koostööna.. Et mismoodi saada nendele ressurside juurdepääsu, et need ressursid oleks siis ka lõpuks Hiina riigile käsutada, et Hiina riik saaks oma ülesehituskava ellu viia.“

Riin: „Või siis saates siia mingid suured investeringud nagu oleks olnud see näiteks sild Saaremaale, või see tunnel Soome vahelt - et sa [Hiina] oled nii suure

investeeringu taga, et sul on paratamatult suur sõnaõigus riikides. Ja seda, kuidas läbi investeeringute on Hiina võtnud endale sõnaõiguse riikide poliitikas, seda me oleme mujal maailmas näinud.“

Siiski peab aga tõdema, et ükski intervjuueeritav ei näinud Hiinat kui nõrka osapoolt, kellega ei tasuks üldse arvestada. Kohati tundus, et kehtis hoopis vastupidine arusaam Hiinast. Oma kauguse tõttu võis näha intervjuueeritavate seas selget hoiakut Hiina suhtes kui müstilist jõudu, mis tahtis tulla pidevalt investeerima ning kelle kõik sammud olid 100 aastat ette mõeldud ja iga samm täitis ühte osa pikemast strateegiast. Näitena võib tuua Tõnise kirjelduse: „Tavakodanik mõtleb, väga hea primitiivne näide: mõtleb palgapäevast palgapäevani. Hiinlased mõtlevad - ma ütlen veelkord - seal ikkagi vaadatakse aastakümneid, või isegi 100+ on selline ajas horisont, kust nagu mõeldakse seda oma tegevuse dividendi realiseerida“. Sellest lähtuvalt on näha, et klassikalise orientalismi kolmas tunnus: kus „teine“ on nõrk ja sellega tasuks üldse arvestada- ei vasta tõele (Said 1978, 59; Rath 2004). Märgata oli hoopis tänapäevase orientalismi tunnust, kus Hiinat nähakse väga tugeva konkurendina, kes suudab mõelda ja tegutseda enda huvidest lähtuvalt, mida on ka teised autorid märganud (Siu & Chun 2020; Kerboua 2016).

Ükski intervjuueeritav ei toonud sisse otsest sõjalist julgeolekuohtu, mida Hiina võiks Eestile kujutada, mistõttu ei kaasnenud selget negatiivset hoiakut „strateegilise“ stereotüübi osas. Pigem jäädigi strateegilise stereotüübi juures skeptiliseks. Siiski toodi lisaks eelnevalt mainitud majandusjulgeolekule välja Hiina strateegiline partnerlus Venemaaga ja Hiina tegevused Lõuna-Hiina merel, mis antud hoiakut veelgi kinnistavad. Riin on välja toonud strateegilise partnerluse Venemaaga, mis on mõlemale osapoolle kasulik: „See annab Venemaale väga suurt tuge tegelikult oma ettevõtmisi teha, sest ta saab toetuda ka Hiinale. See on üks asi, mis meid teeb ettevaatlikuks, või miks me peaksime jälgima Hiinat.“. Maris on seevastu välja toonud, et Venemaaga strateegiline partnerlus aitab kaasa Hiina välispoliitika täitmisele, samas kus Riin on sarnased punktid välja toonud (Aafrika näitel) ja täiendanud seda sellega, et Venemaa-Hiina strateegiline partnerlus on Lääneriikide („meie“) vastu suunatud, et „meid“ veelgi nõrgestada. Probleemina siinkohal nähti aga seda, et Hiina strateegilisus võib kujuneda ohuks Ameerika Ühendriikidele, mis omakorda kujutab meile ohtu. Kohati oli siinkohal märgata tänapäevase orientalismi tunnust, kus tulevikus võib toimuda „tsivilisatsioonide kokkupõrge“ – ehk Hiinat peetakse piisavalt tugevaks, et see „nende“ tsivilisatsioon võib ohtu kujutada „meie“ tsivilisatsioonile (Samiei 2010, 1152; Siu & Chun 2020, 428; Kerboua 2016, 25; Tuastad 2003, 593-594).

Teisalt on aga paar intervjuueeritavat tõdenud, et probleem võib olla kultuurilises eripäras – mis on vastupidine tunnus orientalismile (Said 1978, 7; Ventura 2017, 284). Tihtipeale intervjuueeritavad ei toonud seda otseselt välja, kuid nendepoolsetes vastustes oli näha, et mõistetakse, et Hiina kultuur on erinev ja omapärane. Orientalistlikust teooriast lähtuvalt oleks intervjuueeritavate hoiak pidanud kultuuri suhtes negatiivselt meelestatud olema. Intervjuueeritavate vastustest, ilmes siiski vastupidine märk. Tõdeti, et Hiina kultuur on erinev ja me ei pruugi seda ise täiel määral mõista ja hoomata. Kõige täpsema vihje andis sellest Tõnis: „*Me üritame läänlastena arvata, et mida hiinlased mõtlevad, aga me ei mõtle nii nagu hiinlased mõtlevad. Me arvame, et me mõtleme, aga meie tunnetus, kuidas nemad maailma näevad [on] väga erinev sellest, kuidas meie saame aru, et maailm töötab.*“. Maria on seda põhjendanud sellega, et „meie“ ja „nende“ vaheline kommunikatsioon ja kokkupuude on aja jooksul paranenud ja seetõttu on tänapäeva „Lääne“ inimene rohkem kursis Hiina kultuuriga, kui ta seda soovib. Ta on väitnud: „*Aga võrreldes toonase ajaga on selgelt maailm üleüldiselt muutunud ju rohkem seoseid omavaks erinevate - ehk connected teisisõnu. See, et sina ja mina räägime siin suvalisel hetkel Hiinast - see on päris hea tõend sellele. Selles mõttes ühest küljest on Hiina muutunud olulisemaks tänu sellele, et me oleme rohkem seoses omavahel. Isegi vanasti kui eksisteerisid need majandussuhted, siis tegelikult sellist seost, mida tänapäeva tehnoloogia võimaldab luua inimeste ja mõttemaailmade vahel.*“

Maria: „*Mulle on ju korduvalt öeldud, et "Ah see on ju Venemaa". Kuna ta [Hiina] kasutab enda poliitilises lingos selliseid [sõnu] nagu "viisaastak", või "kamraad", siis on väga lihtne tõmmata paralleel sellega, et "Oh, ma ju tean küll, ma olen ju vene ajal elanud". Ühest küljest on see oht, et inimesed ei arvanud pikka aega Hiinast midagi ning pidasid Hiinat Venemaa 2.0'ks ning seetõttu arvatakse, et teatakse, kuidas asjad käivad. Teisest küljest, see on juba ise maailmapilti surumine - nagu sa ütlesid, et [nelinurka] kolmnurka suruda - teisest küljest ma läheksin tagasi aktsepteerimise protsessi juurde, kus Hiina ei ole see, mida enamasti arvatakse teda olevat*“

Teisalt oli märgata „strateegilisust“ Konfutsiuse instituudi küsimuste raames. Strateegilisus väljendus tihtipeale selles, et Konfutsiuse instituuti tajuti kui Hiina käepikendust teises riigis, mis etendas tihtipeale propaganda rolli. Siiski peab tõdema, et Konfutsiuse instituudi puhul ei nähta tihtipeale suurt ohtu, kuid ollakse siiski skeptilised. Kuigi Metzgar ja Su (2016) jõudsid järeldusele, et Konfutsiuse instituute meedias nähakse neutraalselt, siis antud intervjuude näitel saab tõdeda, et ametnikud on nende osas neutraalsed kuid ühtlasi ka skeptilised. Näiteks on

Riin väitnud: „*See on jällegi üks vahend - see, millest ma rääkisin - nende võtted on väga punasel joonel balansseerimine, et sa ei saa otseselt midagi öelda, et nad teevad midagi keelatud, aga nad ei ole ka kõige puhtamad. Niimoodi... väga õigesti suudavad balansseerida, et lihtsalt Hiina sõnumeid, Hiina mõju, propagandat siis selles riigis laiendada.*“. Positiivsena nähti seda, et Eesti Konfutsiuse instituudi juhtstruktuuris on eestlased („meie“ inimesed. Siiski intervjuueeritavate üldistest hoiakutest saab järeldada seda, et Konfutsiuse instituudi rolli suhtutakse küll strateegiliselt, kuid esinevad erinevad arusaamad selles strateegilisusest. Üldjoontes aga peavad intervjuueeritavad seda instituuti kultuuriliseks instituudiks ning selles otsest ohtu ei nähta. Maris on väitnud: „*Aga ma siiski arvan, et see pole diplomaatiline missioon, vaid pigem on see kultuuriline missioon - kuid kindlasti on seal Hiina maik juures.*“.

4.1.3 „Peen“ teisestamine ja tänapäevased orientalistlikud tunnused

Kuigi Said (1978) tõi oma näiteid tihtipeale koloniaalajast, kus olid teised sotsiaalsed normid ja suhtumine, siis eelnevatest peatükkidest oli näha, et klassikalisi orientalisti tunnuseid esines vähe. Seevastu esinesid mitmel korral tänapäevased orientalisti tunnuseid („tsivilisatsioonide kokkupõrke“ narratiiv ja „teises“ ohu nägemine). Siiski intervjuude vältel paistis silma hoopis Lajos Bronsi (2015, 70-71) välja toodud „peen“ teisestamine. Ehk teisisõnu, tihtipeale ei toodud välja seda, et „teine“ osapool on kehvem ja halvem, vaid tõdeti asjaolu, et nad on erinevad meist - ilma halvustamata (Udah 2019, 4). Näitena võib siinkohal välja tuua Marko mõtte kui ta käest küsiti Hiina olulisuse kohta maailmas: „*Aga nende [Hiina] influence on kindlasti igal pool ja ma ei ütle, see alati halb on, kuid ma ei ütle ka kindlasti, et see alati ka hea on. Igal mündil on kaks poolt*“. Kuigi täpselt sarnast mõtet teised intervjuueeritavad ei korda, siis on märgata ka teiste puhul. Kui näiliselt räägitakse faktidest, siis tegelikult toimub teatav eristamine „meie“ ja „nende“ vahel.

Intervjuude käigus leiti, et klassikalise orientalisti tunnustest vastav tõele ainult esimene tunnus. „Strateegilise“ stereotüübi juures toodi küll välja stereotüüp, mis on omane orientalisti teisele tunnusele, mis loob stereotüüpe, kuid ei toimunud selget halvustamist, mis oleks pidanud toimuma (Said 1978, 3; Heidemann 2012; Ventura 2017, 283; Rath 2004, 344). Küll aga oli selgelt märgata tänapäevase orientalisti tunnuseid – ehk oli näha seda, et „tsivilisatsioonide kokkupõrke“ narratiiv leiab aset tulevikus, kui ka see, et Hiinat tuleb tõsiselt võtta (Samiei 2010, 1152; Siu & Chun 2020, 428; Kerboua 2016, 25; Tuastad 2003, 593-594). Tõnis on vihjanud „tsivilisatsioonide kokkupõrkele“: „*Ja USAga - nagu see ütlus on, et suure*

tõenäosusega lähema kümne aasta jooksul toimub relvakonflikt Hiina ja USA vahel. [...] See suure tõenäosusega on vältimatu.“

Hiina võimekuse ja ohu kohta annab aimdust varasemalt välja toodud arvamused majandusest, kus intervjueeritavad tõdesid, et Hiina puhul on tegemist ettenägeliku ja mõjuvõimsa riigiga, mis oskab oma investeeringuid teha nii, et ta suudab läbi selle enda mõjuvõimu kasvatada. Näitena võib saab tuua Riinu arusaama Hiina investeeringutest: „[...] ta püüab järjest rohkem nõ "naerul näoga" saada endale mingisuguseid sidemeid poliitilisel tasandil, majandussidemeid, suuri investeeringuid, et lihtsalt mõjutada meie otsustusprotsessi, et me ei teeks mingeid ühisavaldusi inimõiguste teemadel. Et me laseksime 5Gs Huawei tegutseda - sellised.. Et noh, ükskõik, mis parasjagu päevakorral on, et tal oleks nõ koht laua taga, mille kaudu mõjutada Eesti poliitilist protsessi.“. Maria on Hiina ohtu näinud läbi „majandusrelva“ kasutamise: „Ja siis äkitsi nüüd me oleme ärganud, et tegelikult on Hiina täna mõjutamas ja valmis kasutama pikemat aega enne Trumpi kaubandust nii-öelda majandusrelvana teiste riikide mõjutamisest. Ja et see relv nii tugev kuidagi on ning Hiinat kuulatakse - näiteks Filipiinid ikkagi ei ole päris niimoodi lääneriikidega samas paadis kõikides arvamustes ning Aafrika samamoodi.“. Käesolevast tööst oli märgata Siu ja Chuni (2020, 433-436) mõtet, et kui varasemalt suudeti Hiinat kontrollida, siis enam seda ei suudeta.

Riin: „Nüüd mis puudutab seda majandust, siis minu meelest oleme me selles mõttes nagu aru saanud, et see suur läbi majanduse ja ärisuhete Hiina nagu "hõlvamine", et see ei tööta. Siis kui 2001. võeti Hiina vastu WTOsse, siis sai see toimuda - Hiina tegelikult ei kvalifitseerunud, oma seadusandluste ja äripraktika poolest - aga oligi eesmärk, et me kaasame Hiinat ja meil on ju mingid äripraktikat, mille ta peab omaks võtma - et noh, tead, arutult ei saa ühte firmat riiklikult toetada, sest meil on vaba turumajandus ja mingid sellised printsiibid - et küll Hiina võtab need omaks. Aga ei võtnud. Ja ma arvan, et nüüdseks on aru saadud, eelkõige Ameerikas, aga järjest rohkem ka Euroopas, et see selline läbi ärisuhete Hiina hõlvamine sellesse reeglite - sellel reeglitel põhinevasse suhtlusesse - see ei toimi, sest Hiina teeb seda, mis talle on kasulik, mitte see, millele ta on alla kirjutanud. Et ma nagu kõhklen selles osa, et see on nagu positiivne asi. Et noh, tegelikult - me jätkame rivaalidena, et see ei ole positiivne asi.“

Tõnis: „*Kuigi ma saan aru, et ka ELi sees on väga mitmed riigid, kes on täna juba ühel või teisel põhjusel sõltuvad, kas siis osaliselt või rohkem Hiinast, kus on ka ju kasutatud neid väga lihtsaid finants/pehme jõu vahendeid. Eelkõige viitan siin Ungarile [...] Siin on ju väga mitmetes ettevõtetes ostetud väga kolossaalseid osalusi Hiina kapitali poolt. Minu jaoks määravaks saab ELi suutlikus toime tulla võlgadega. Mis meid lõpuks jääb mõjutama - kas võlgadega toimetuleku puhul oleme me nõus loobuma mingisugustes oma väärtustest - ja kas siis Hiina võlaabi, või finantsabi, või vaatame läbi sõrmede, et mis Uiguuridega toimub, või Hong-Kongis, et peaasi, et saame businessi teha. Kui sa vaatad täna briti mainstream meedia kommentaare, siis sellele, et seal on väga mitmetele briti poliitikutele Hiina riigi poolt kehtestatud sanktsioonid, eelkõige räägime Tööpartei poliitikutest, sealhulgas ka Tööpartei juhile on pandud sanktsioonid. Sõnum oli ju väga ühene, et loomulikult me sellist demokraat ja inimõigusi jalge-alla tallamist ei salli, aga me tahame hoida avatud formaati Hiinaga ja tahame nendega äri teha.*“

Peab aga tõdema, et tänapäevaste orientalistlike tunnuste puhul peitub üks suur viga, mis tuleb käesolevas intervjuudes välja. Nimelt keskendub tänapäevane orientalism liigselt Lähis-Ida regioonile ja jätab võrrandist välja Aasia – veel täpsemalt Hiina, kus tänapäevased orientalistlikud tunnused ei pruugi veel olla välja formuleerunud (Kerboua 2016; Samiei 2010; Tuastad 2003). Seda on täheldanud Maria, kes on väitnud: „*Mulle endale tundub ka, et kusagil 2014. aasta kanti hakkas olema see aeg, kus üleüldine Hiina huvi - ja ka meie huvi Hiina vastu - hakkas kasvama nii, et avalik debatt vajab rohkem sisutäidet.*“ Kui Kerboua (2016) toob välja, et tänapäevane orientalism (Islami ja võttis võimust peale 11. septembri terrorirünnakuid, siis selge on see, et see ei arvestanud Hiina tõusuga ning narratiividega, mida me omistame Hiinale. Intervjuudes jäi käesoleva töö autorile mulje, et orientalistlik teooria vajab suuremat täiendust, sest tihtipeale toimus „peen“, mitte „toores“ teisestamine, mille oli välja toonud Bronsi (2015).

4.2 Hoiakuid mõjutavad faktorid

Intervjuude käigus selgus, et intervjuueeritavate hoiakud on mõjutatud vähemalt kahest faktorist. Nendeks on liitlaste (eelkõige Ameerika Ühendriikide, NATO ja Euroopa Liidu

liikmesriikide) hoiakud Hiina suhtes ja meedia mõju. Intervjueeritavad tõid käesolevad faktorid ise välja, või nõustusid nendega kui mõjutavate faktorite kohta täiendavalt küsiti.

4.2.1 Liitlaste roll Eesti ametnike mõjutamisel

Kõige tähtsama faktorina ja võimaliku uue teadmisenä jäi intervjuude käigust kõlama Ameerika Ühendriikide roll meie hoiakute mõjutajana. Enamike intervjueeritavate jutust on mõista, et Ameerika Ühendriikide, NATO ja Euroopa Liidu hoiakud mõjutavad meie hoiakud. Tõnis on väitnud: „*No strateegiline partner täna ELile on täna Ameerika Ühendriigid. Kindlasti Ameerika Ühendriike me ju toetame - meil on ju [Hiinaga] väärtuskonflikt ja majanduskonflikt*“. Teda täiendab Maria, kes tõdeb, et Hiinast sai strateegiline oht alles siis kui USA hakkas Hiinat pidama ohuks: „*Ma arvan, et me oleme hästi mõjutatud oma üldistes hoiakutes Hiina osas USAst ja Euroopa hoiakutest. Ma arvan, et see on üsnagi selge. Ei julgenud ka päris paljud ka pead tõsta enne kui USA ei olnud väga selgelt Hiinat defineerinud strateegilise ohuna. Ja selgelt esile meedias ja läbikäimises erinevate riikidega. See on kindlasti, mis meie hoiakuid mõjutab - meie liitlaste hoiakud*“. Siiski aga oli Marko skeptiline USA ja liitlaste mõju suhtes – kohati on isegi võimalik tajuda skeptilist hoiakut liitlaste mõjus Hiina kohta. Marko puhul oli kõige selgemini näha seda, et liitlaste hoiakud võivad suunata meid orientalistlike hoiakute juurde, väites seda, et riikide tegevustes ning riigijuhtide sõnavõttudes on erinevus sees – viidates siinkohal silmakirjalikkusele.

Marko: „*Kui tegelikult keegi tahab sind jälgida, siis sul ei pea olema Huawei telefon ja Facebooki kontot. Kui keegi tahab, siis ta jälgib sind... Arvata seda, et Huawei seda teeks on ka naljakas - samas kus me teame kõik, et Facebook teab juba enne ette kui sa hakkad haigeks jääma enne kui me seda ise teeme. Selle puhul ongi hästi huvitav see, et Hiina puhul näeme me suurt tonti, aga kui me vaatame USA tehnoloogiaid ja asju, mis ka mingil määral koguvad meie andmeid ja kus ei ole seda andmekaitset nii suurelt peal nagu ELis. Sealpuhul me väga suurt tonti ei näe miskipärast. See on lihtsalt on mu isiklik arvamus - ma ei ütle, see on õige või vale. Kindlasti on vale niiviisi andmeid koguda ja neid ära kasutada - ükskõik mis juhul, ükskõik mis riigis, ükskõik mis ettevõtte puhul. Aga on siiski hästi naljakas, kuidas ühele riigile antakse nõusolek selliste asjadega - neid nähakse sellise suure liidrina ja teised tulevad ja kasutavad neid samu asju tehes ära*“.

Maris: „Ma arvan, et järgmisel - pikas perspektiivis - saab kõige suurem probleem olema Hiina ja USA mõõduvõtt ja kuidas see mõjutab kõiki teisi. Kuidas see mõjutab NATOt ja EL-i. [...] Hiina poliitika hakkab meid kõige rohkem mõjutama läbi meie liitlассuhete NATO ja EL-i“

Maria tõi välja, et Hiina kuvand kui strateegilise ohuna on tekkinud juba mõnda aega, mis sai alguse USA-st. Siinkohal võib aga tuletada, et tulevikus võib Hiina tajumine Eestis veelgi halveneda, kui see halveneb Ameerika Ühendriikides. Kõige selgemalt tõi selle välja Maris: „Esiteks mida ma võin selgelt öelda on see, et see protsess pole viimase paari aasta teema, vaid pigem see on USA-s nõu bipartisan arvamus Hiina osas negatiivsemaks muutunud juba pikemat aega. Me räägime siin rohkem kui viiest aastast. Juba Obama ajal - kuigi neid asju ei öeldud niimoodi välja, siis tegelikult selline konsensus hakkas tekkima ka varem.“. Ühtlasi võib see viia selleni, et sellega koos hakkavad rohkem Eestis rohkem esile kerkima orientalistlikud tunnused ning teist osapoolt tajutakse negatiivses valguses.

4.2.2 Meedia roll ametnike hoiakute formuleerumisel.

Intervjueeritavad tõid ka mõjutava faktorina sisse meedia. Kõik intervjueeritavad tõid sisse meedia rolli enda hoiakute formuleerimisel. Kuigi meedia rolli on täheldanud mitmed varasemad uuringud ning tõdenud, et seal esineb orientalistliku mõtteviisi, kinnitab käesolev peatükk seda, et käesolevas töös intervjueeritud ametnikud on mõjutatud meediast (Metzgar & Su 2016, 1005; Hartig 2018, 705-706; Bui 2019, 487).

Meedia rolli osas oli erinevaid hoiakuid. Kõik intervjueeritavad tõdesid, et meedial on tähtis roll, kuid selle mõju oma hinnangute formuleerimisel tõid sisse vähesed ja viidati tihti peale erinevatele probleemidele, mis meedia mõjuga esile kerkivad. Siiski ei esinenud selget mustrit intervjueeritavate seas. Intervjueeritavad tõdesid, et meedia roll on tähtis, kuid edasisi mõttekäike ei esinenud. Intervjueeritavates tõdesid seevastu Marko ja Maria, et meedia võib mängida rolli orientalistlike hoiakute tekkel.

Maria: „Nüüd pinnapealsematest põhjustest, mis on väga ohtlikud põhjused iseenesest - selgelt sa mainisid, et meedial on suur roll. On ka sellel, mida liidrid räägivad ja see mida Trump tegi oli... [...] Kui me rääkisime ennist Aafrika hoiakutest Hiina suhtes, et mis on positiivsemaks läinud, siis hiljuti tuli just pew research centeri poolt välja selline uuring välja, kus USAs ollakse Hiina suhtes

kõige negatiivsemal arvamustasemel üleüldse. Siin on selgelt tegu meedial ja avalikul arvamusel ning liidrite sõnakasutusel“

Marko: *„Kohati ongi jäänud meediast mulje nagu Hiina oleks siuke suur paha koht, kus on väga suured ohud - mida ma ei eita, et neid seal ei ole - need on kindlasti seal olemas ja võibolla isegi hullemad kui me neid meediast loeme. [...] Ma kindlasti arvan, et suur roll on meedial. Kuna tänapäeva meedial on vaja klikke, siis sellised pealkirjad ja teemad, mida me näeme aastate vältel, mis isegi ei muutu - kuidas Hiina ainult tuleb ja investeerib. [...] See ongi kogu meedia pool, mille olulisus ainult kasvab ja millel tegelikult peaks olema palju suurem kontroll.. mitte just kontroll, aga pigem just faktikontroll.“*

Siinkohal saab tõdeda, et suurem roll oli intervjuueeritavate sõnul pigem meedia mõju neile. See tähendab seda, et intervjuueeritavad suuremas osas tõdesid ise, et meedias avaldatavad artiklid mõjutavad selgelt seda, mis moodi ametnikud formuleerivad enda hoiakuid. Siiski toob Riin sisse selle, et meediasse ei jõuga iga lugu ning pigem on Hiinaga seonduvad artiklid vähesed. Ta on väitnud: *„Kui me siin vaatame, et paar aastat tagasi avaldas Postimees kolm suurt artiklit järjest. See ikka tekitas minu meelest võnkeid siin ja inimesed muutusid tähelepanelikumaks. [...] Aga näiteks siin hilisemal ajal.. kas see oli mingi kuu või paar kuud tagasi... kui tehti üle maailma üks suur uurimistöö, kuidas väga palju neid maske - mida meie ise siin kasutame - neid toodetakse Xinjiaangi sunnitöö tulemusena. [...] Eestis kadus see täiesti ära. See [Eesti] Ekspressi lugu oli, aga mitte midagi sellest ei järgnenud.“*. Siinkohal saab tõdeda, et meedia mängib selget rolli.

Marko väitest on ka märgata seda, et meedia võib mängida väga suurt rolli just „meie-nemad“ hoiaku kinnistamisel või suurendamisel. Kõik intervjuueeritavad kinnitavad seda, kas otsesemalt või kaudsemalt, kuid kõige otsesemalt tõi selle siiski välja Marko. Ühtlasi võib sellest järeldada, et meedial on mõju muuta narratiive ja stereotüüpe, mille läbi Hiinat tajutakse. Kõige selgemalt toob selle välja Maris, väites: *„Meedial on võimalus inimesi ja teemasid üles tõsta ja põhja lasta. Üldises plaanis on meedia jõud kindlasti suur. Siiski viies jõud“*. Riin toob ühtlasi välja, et kuigi avalik huvi võib vahepeal jääda leigeks Hiina asjus, siis on Hiinaga tegelevad ametnikud just need, kes tihtipeale ise huvi tunnevad ja loevad – viidates sellega, et meediast loetavad uudised omavad väga selget mõju ametnike hoiakute loomisele.

Tõnis: *„Meedial on väga suur roll. Mida me ju praegu meedias loeme - kas A: Hiinas on mingisugune looduskatastroof; B: Hiinas on mingi kommunistlik*

partei, mis kasutab mingisuguseid repressiivsed meetodeid kas siis Uiguuride või Hong-Kongi vastu. Ja see, et Hiinas on terve ports vabadusvõitlejaid, keda 1,3miljardist on vist kui ma õieti mäletan on kaks miljonit kokku, kes siis võitlevad - ma ei tahaks öelda ilmtingimata, et teised sellega kaasa ei tule, aga lihtsalt, et loomulikult meedial on väga suur osa, mismoodi seda pilti sellest riigist kujundatakse.“

Kokkuvõte

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks oli analüüsida seda, millised klassikalised ja tänapäevased orientalistlikud tunnused esinevad Eesti riigiametnike seas. Töö raames otsiti kinnitust järgnevatele tunnustele: 1) Selge eristamine „meie“ ja „nende“ vahel; 2) „teise“ kirjeldamine läbi negatiivsete stereotüüpide, mis näitavad teist kui nõrgemat ja alamat osapoolt; 3) „Meie“ nägemine kui igas mõttes paremat osapoolt, mille kõrval Hiina marginaliseerub; 4) „teise“ kultuuri nähakse stereotüüpsena ja ei mõisteta „teise“ mitmekülsust; 5) üleolev suhtumine „teise“ suhtes.

Töö raames selgus, et enamike tunnuseid ei olnud võimalik intervjuueritavate seast leida. Analüüsi käigus selgus, et eelnevalt nimetatud tunnustele vastas täielikult tõele kõigest esimene tunnus („meie“ vs „nemad“ dihhotoomia). „Neid“ ja „meid“ defineeriti läbi demokraatlike tunnuste või kombinatsioonina NATO, Euroopa Liidu ja Ameerika Ühendriikide liitlastest Aasias. Osaliselt vastas tõele ka teine tunnus (negatiivsete stereotüüpide loomine ja „teise“ nägemine kui nõrgema ja alama osapoolena). Loodi stereotüüpe, kuid ei esinenud selget üleolekut, mis oleks pidanud olema. Teisalt ei vastanud tõele „negatiivne“ stereotüüp – stereotüüp oli küll olemas „strateegiliste“ hiinlaste näol, kuid intervjuueritavad ei näidanud üles üleolekut Hiina suhtes.

Töö käigus selgus, et ükski intervjuueritav ei näinud „Läänt“ kui selgelt domineerivat osapoolt. Pigem nähti Hiinat kui tõsiseltvõetavat konkurenti, kes on tulnud siia, et jääda ja kellega me peame tulevikus üha rohkem arvestama ning kes kujutab „meile“ tõsiseltvõetavat alternatiivi. Intervjuude käigus ei esinenud selget üleolekut Hiina suhtes, vaid vastupidiselt orientalistlikule tunnusele saadi aru, et Hiina kultuur mõjutab seda, millises valguses me Hiinat näeme ja kuidas me seda tajume. Toodi ka välja selge arusaam sellest, et Hiina kultuuri ei võeta üheselt ja kultuuriliste eripärade tõttu ei pruugi me Hiinast aru saada.

Küll aga erines olukord tänapäevaste orientalistlike tunnuste ilminguga. Intervjuude käigus avaldus see, et tänapäeval ilmnevad uued orientalistlikud tunnused: 1) „tsivilisatsioonide kokkupõrke“ narratiiv; 2) „teist“ ei peeta enam nõrgaks ja „teine“ võib tekitada ohutunnet meis. Kõiki eelnevalt mainitud tunnuseid oli töö käigus selgelt märgata. „tsivilisatsioonide kokkupõrke“ narratiivist andis kõige selgemat märku Ameerika Ühendriikide ja Hiina omavaheline jõukatsumine, mille erinevad intervjuueritavad välja tõid – kus „meie“ kuulume ühte leeri Ameerika ühendriikidega. Ohutunne tuli kõige paremini välja aga kui intervjuueritavad tõid sisse Hiina investeringud ja majandusliku relva kasutamise. Kuigi Hiina

suhtes ei tajutud selget julgeolekuohtu, nägid osad intervjuueeritavad ohtu Hiina investeringutes. Intervjuueeritavad tõid siiski välja, et Hiinaga on võimalik teha erinevates valdkondades koostööd. Kuna käesoleva töö keskseks eesmärgiks oli uurida E. Saidi (1978) poolt välja toodud tunnuseid, siis on tänapäevaste orientalistlike tunnuste uurimine valdkond, mis vajaks edaspidist uurimist – eriti seda, kuidas on Hiina tõus täiendanud tänapäevase orientalismi tunnuste debatti.

Intervjuude käigus kasutasid enamik intervjuueeritavad „peent“ teisestamist. See tähendab seda, et tihtipeale toodi välja fakte Hiina kohta, mis aitasid nende lähtekohti paremini mõista. Intervjuueeritavad ise jäid näiliselt neutraalseks, aga oli märgata, et olid selgelt „õiged“ ja „valed“ pooled. See annab märku, et orientalistlikud tunnused tänapäeval on pigem varjatud ja intervjuueeritavad ei pruugi sellest ise alati teadlikud olla. Edasise uurimistööna on võimalik uurida seda, millisel moel „peen“ teisestamine ja orientalism omavahel seostuvad ja kuidas seda rakendatakse.

Intervjuueeritavate jutust oli võimalik leida kaks tunnust, mis nende hoiakuid mõjutavad. Tõenäoliselt töö kõige tähtsamaks leiuks oli see, et ametnike hoiakuid mõjutavad liitlaste suhted – eriti see, mis moodi Ameerika Ühendriigid ja Euroopa Liit defineerivad enda jaoks Hiinat. Edasist uurimist vajaks see, mis moodi mõjutab Eesti ametnike hoiakuid Ameerika Ühendriikide läbisaamine Hiinaga. Teisalt leidis kinnitust, et käesolevas töös intervjuueeritud ametnike hoiakute loomisel on suur roll meedial. Meedia rolli hinnati seevastu erinevalt. Kõik pidasid meedia rolli enda hoiakute kujundamisel tähtsaks, kuid oli ka neid, kes leidsid, et meedial võib olla negatiivne mõju.

Käesoleva bakalaureusetöö probleemiks saab pidada seda, et intervjuueeritavate arv oli vähene. Teisalt kuna intervjuueeritavatel oli kokkupuude Hiinaga, siis ei peegelda see ülejäänud ametnikkonna mõtteid. Edaspidi tasub uurida millised hoiakud võivad esineda nende seas, kes ei puutu Hiinaga kokku. Teisalt annab rohkemate intervjuueeritavate arv võimaluse kontrollida käesolevas töös leitud järeldusi ja välja tuua uusi tunnuseid, mida käesoleva töö autor intervjuudest ei leidnud.

Intervjuu kava

- Sissejuhatus – Intervjuu olemuse selgitamine (lindistuse algus)
 - Tänamine osalemise eest.
 - Intervjuu formaadi tutvustamine
 - Intervjuu on anonüümne (ametikoht ja nimi)
 - Intervjuud lindistatakse
- Intervjueeritava tausta tutvustamine ja intervjueeritava tausta uurimine
 - Intervjueeritava tausta tutvustamine
 - Intervjueeritava tausta uurimine
 - Kokkupuude Hiinaga
 - Kuidas hindab Hiina olulisust maailmas
- Hoiakud Hiina suhtes
 - Millist rolli nähakse Hiina välispoliitikal praegu ja tulevikus?
 - Milliseid võimalusi Hiinas nähakse?
 - Milliseid ohte Hiinas nähakse (intervjueeritava sisend)?
 - Kas Hiinat peaks kartma?
 - Kuidas mõjutab Hiina välispoliitika Eestit?
 - Millist rolli etendab Hiina tulevikus nii Eestis kui ka globaalsel tasandil?
- Konfutsiuse instituut
 - Millist rolli etendavad Konfutsiuse instituudid Hiina välispoliitikas?
 - Kas ja milline on isiklik kokkupuude Konfutsiuse instituutidega?
 - Arvamus Konfutsiuse instituudi rollist globaalsel tasandil?
 - Mis rolli Konfutsiuse instituut täitab Eestis? Kas see on vajalik?
 - Kas on KI täidab mingeid varjatud rolle?
 - Kas ja kuidas on KI-d võimalik rakendada professionaalsel tasandil mingite huvide edendamisel? (Nt: majandusesindus)
- Kokkuvõte
 - Täiendavad küsimused
 - Meedia roll
 - Millest intervjuu käigus ei rääkinud? Midagi lisada?
 - Intervjuu lõpu dokumenteerimine ja tänamine (lindistuse lõpp)

Kasutatud materjalid

- Ashcroft, Bill; Griffiths, Gareth & Helen Tiffin. 2013. *Post-Colonial Studies: The Key Concepts* (3rd ed.). London & New York: Routledge.
- BBC. 2020. „President Trump calls coronavirus 'kung flu'.“ BBC News <https://www.bbc.com/news/av/world-us-canada-53173436> (külastatud 13. mai, 2021).
- Brons, Lajos. 2015. „Othering, an Analysis“ *Transcience* 6(1): 69-90
- Bui, Long T.. 2019. „Monetary Orientalism: Currency Wars and the Framing of China as Global Cheater.“ *Global Society*, 33(4): 479-498
- Dozono, Tadashi. 2020. „The passive voice of White supremacy: Tracing epistemic and discursive violence in world history curriculum.“ *Review of Education, Pedagogy, and Cultural Studies*, 42(1): 1-26
- Halliday, Fred. 1993. “'Orientalism' and Its Critics.” *British Journal of Middle Eastern Studies*, 20(2): 145–163.
- Hartig, Falk. 2018. „China’s Global Image Management: Paper Cutting and the Omission of Politics“ *Asian Studies Review*, 42(4), 701-720
- Hassan, Oz. 2017. „Trump, Islamophobia and US–Middle East relations“ *Critical Studies on Security*, 5(2): 187-191
- Heidemann, Birte. 2012. „We are the glue keeping civilization together’: Post-Orientalism and counter-Orientalism in H.M. Naqvi’s *Home Boy*“, *Journal of Postcolonial Writing*, 48(3): 289-298
- Jensen, Sune Qvotrup. 2011. „Othering, identity formation and agency“. *Qualitative Studies*, 2(2): 63-78
- Kerboua, Salim. 2016. „From Orientalism to neo-Orientalism: Early and contemporary constructions of Islam and the Muslim world.“ *Intellectual Discourse*, 24(1).
- Krumer-Nevo, Michal & Mirit Sidi. “Writing Against Othering.” *Qualitative Inquiry*, 18(4): 299–309.
- Liu, Xin. 2019. „China’s Cultural Diplomacy: A Great Leap Outward with Chinese Characteristics? Multiple Comparative Case Studies of the Confucius Institutes“ *Journal of Contemporary China*, 28(118): 646-661

- Mart, Čađrý Tuđrul; Toker, Alpaslan & M. Fatih Esen. 2010 "Criticism on Edward Said's Orientalism." *2nd International Symposium on Sustainable Development*.
- Mercer, Jonathan. 1995. „Anarchy and Identity“. *International Organization*, 49(2): 229-252.
- Metzgar, Emily T. & Jing Su. 2017 „Friends from Afar?“ *Journalism Practice*, 11(8): 1000-1025
- Rath, Sura P.. 2004. „Post/past-'Orientalism' Orientalism and its dis/reorientation“ *Comparative American Studies An International Journal*, 2:3: 342-359
- Riigikogu. 2019. „Avaliku teenistuse seadus“ <https://www.riigiteataja.ee/akt/106072012001?leiaKehtiv> (külastatud 9. mai, 2021).
- Roonemaa, Holger; Eesmaa, Mari; Bērziņa, Sabīne; Liepiņa, Inese & Naglis Navakas. 2019. „Trooja panda: Hiina pehme jõu raske käsi“ *Postimees* <https://leht.postimees.ee/6769075/trooja-panda-hiina-pehme-jou-raske-kasi> (külastatud 13. mai, 2021).
- Said, Edward W. 1978. *Orientalism*. New York: Pantheon Books
- Samiei, Mohammad. 2010. „Neo-Orientalism? The Relationship between the West and Islam in Our Globalised World.“ *Third World Quarterly*, 31(7): 1145–1160
- Siu, Lok, & Claire Chun. 2020. „Yellow Peril and Techno-orientalism in the Time of Covid-19: Racialized Contagion, Scientific Espionage, and Techno-Economic Warfare.“ *Journal of Asian American Studies*, 23(3): 421-440.
- Spivak, Gayatri Chakravorty & Graham Riach. 2016. *Can the subaltern speak?* London: Macat International Limited.
- Staszak, Jean-François. 2009. "Other/otherness." *International Encyclopedia of Human Geography*. 43-47
- Thomas-Olalde, Oscar, & Astride Velho. 2011. „Othering and its effects—Exploring the concept." *Writing postcolonial histories of intercultural education* 2: 27-51.
- Tuastad, Dag. 2003. „Neo-Orientalism and the new barbarism thesis: Aspects of symbolic violence in the Middle East conflict(s)“ *Third World Quarterly*, 24(4): 591-599

Udah, Hyacinth. 2019. "Searching for a Place to Belong in a Time of Othering." *Social Sciences*, 8(11): 297.

Ventura, Lorella. 2017. „The “Arab Spring” and Orientalist Stereotypes: The Role of Orientalism in the Narration of the Revolts in the Arab World“ *Interventions*, 19(2): 282-297

Välisluureamet. 2021. „EESTI RAHVUSVAHELISES JULGEOLEKUKESKKONNAS 2021“ <https://www.valisluureamet.ee/pdf/raport/2021-EST.pdf> (külastatud 13. mai, 2021).

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Kaarel Keskra,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose

„Orientalistlikud tunnused Hiina suhtes: Eesti ametnike intervjuude näitel“ („*Oriental characteristics towards China: on the examples of interviews with Estonian officials*“), mille juhendaja on Urmas Hõbepappel (MA),

reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace

2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Kaarel Keskra

17.05.2021